

Szabó István

Egy jövedelemadó elképzelés, tekintettel az államháztartási reformra.

1. A megfogalmazódott igények és elképzelések

A hazai és nemzetközi adóval kapcsolatos szakirodalomba és gyakorlatba beletekintve nagyon ellentmondásos kép alakulhat ki a szemlélőben, amiből valószínűleg nem szabad egyértelmű következtetéseket levonni.

A sokféle (szakmailag jól megalapozott) nézet alapján látszik, hogy a továbblépés nem tisztán szakmai, sokkal inkább értékválasztás kérdése.

Ami viszont közös és állandóan visszatérő probléma, az a: „Ki - mit fizet meg?” kérdése. Ebből viszont következik, hogy a probléma nem is tisztán adótechnikai; miközben persze az adórendszer bonyolultsága, változásai, az 53 féle elvonás, a 13 féle támogatás sokszor önmagában kezelhetlenné teszik. Így minden alany büntetett vagy büntethető. A mit fizet meg kérdésekor - valószínűleg helyesen - állandóan visszatérő probléma az un. nagy elosztó rendszerek kérdése (az államháztartási reform), főleg amikor már bevétel növelésére nincs lehetőség (sőt csökken), vagy esetleg felismerések miatt - fékező hatás - elfogy a politikai akarat. Ilyenkor van napirenden a kiadások, a fogyasztás csökkentése; elmozdulás a gyengébb korlát felé, amely az államhatalmi eszközökkel kikényszeríthető. Itt szokott jelentkezni a másik, hibásnak tekinthető felfogás, amely külön-külön kezeli az adott területeket (egészségügy, oktatás, nyugdíj, sport, kultúra, szociálpolitika, önkormányzatok, stb.) mintha az önmagában vett „reformmal” megoldható lenne az összefüggő problémarendszer. Így az alkuk sorozatában az erősebb alkupozícióban lévő veszíti a legkevesebbet, s közben problémák tolódnak át más területekre az újraelosztás során. Alapvetően hibás elképzelés lenne a nagy

elosztó rendszerek reformját „csak” azért provokálni, hogy a központi államnak, vagy a tőke- és pénzpiacnak nagyobb lehetőségei legyenek. Egyre gyakoribbak viszont a pozitív felismerések, amelyek a megoldás irányába mutatnak. „Csak az adórendszer egészének átgondolt és átfogó, más területekkel összehangolt átalakításától, továbbfejlesztésétől várható érdemi változás”. Egy jövőbe mutató, a problémák sokaságát kezelő megoldási rendszer, mindenféleképpen csak teljes körű, társadalmi szintű, kompromisszumokon alapuló, növekedésbarát gyakorlat lehet, amely az ilyen alapértékekre épül. (Kérdés, hogy hol lehet megkötni a kompromisszumot a mostani lehetőségekkel, mivel a megoldást - a hibák csökkenését - csak javuló gazdasági, társadalmi adatok, eredmények és ilyen programok adhatják). Ebből is következik, hogy részletes, terjedelmes elemzés helyett önkényes, szubjektív a kiválasztás és az értelmezés a prioritások alapján, amely lehetőséget ad így problémák jelzésére is, és felveti a tabukkal való leszámolás szükségességét is. A sokféleség ellenére felismerhetőek tendenciák az elméletben és a gyakorlatban, amelyek közösek, s a továbblépésben megbújó kényszer alakította ki.

Már előre megfogalmazható, hogy :

- a.) Semmilyen adórendszer nem teremt egyből több pénzt, csak a lehetőségét hordozza magában, főleg társadalmi szinten.
- b.) Semmilyen adórendszer nem ad igazságot, csak esetleg átláthatóbb, igazabb viszonyokat.

1.1. A nemzetközi elmélet és gyakorlat kialakította a „jó” adórendszer ismérveit

1. Legyen igazságos, méltányos az egyének számára (Vegye figyelembe az egyéni teherviselő képességet).
2. Lehetőleg ne torzítsa a termelési tényezők hatékony felhasználását.

3. Reagáljon a gazdasági változásokra, ingadozásokra. (pl. inflációra)
4. A rendszer és a preferenciák legyenek átláthatóak az adóalanyok számára.
5. Legyen olcsó, egyszerűen betartható.
6. Érvényesüljön a teljesítmény ösztönzés elve: (Ne - nagyon - legyen progresszív, amely visszafogja, vagy esetleg eltünteti a teljesítményeket),
 a méltányosság elve: (Támogassa a család működését, és számoljon a szociálpolitikai következményekkel),
 az igazságosság elve (A jövedelmek számbavétele legyen teljes körű),
 a bizalom elve: (Alap legyen a bizalom; egyértelmű a nyilvántartás, s szigorú a büntetés az elkerülőknél).
7. Mérsékelje a jövedelmi igazságtalanságokat, s az aránytalanságokat.
8. A költségek fölött minden jövedelem, vagyon adózottan jelenjen meg.
9. Az alapvető jogoknak és kötelezettségeknek legyen általános (akár alkotmányosan) rögzített formája.

1.2. Néhány itthon megfogalmazott igény

Vegye figyelembe a családok helyzetét és segítse a szociális viszonyok megőrzését és az adórendszer csökkentse a TB járulékokat.

Segítse az adórendszer az antiinflációs elképzeléseket és programot, mert az inflációs adó a lehető legrosszabb, mivel nincs mögötte növekedés. Ezt az igényt nem segíti a szinte átláthatatlan, áthárítható költségérdekeltségű gazdálkodás (amelynek 71%-a nehezen ellenőrizhető ma-

gámgazdálkodás, s fele külföldi többségű vállalat), és az ezt kísérő bizonyult, több fázisú, több helyű és időben eltolt adórendszer.

Állandó az igény az adócsökkentésre, az arányos teherviselésre, amelyet általában nem kísér a kiadási oldal arányos vizsgálata, s az ezzel járó kiadáscsökkenés és hatásának vizsgálata.

Kiemelten fontos a feketegazdaság elleni harc, mivel ez a nemzeti jövedelem, s így a terhek újraelosztását jelenti, miközben sokan az aktuális gazdaságpolitika, adópolitika miatt szorultak-, szorulnak ki a reálgazdaságból.

Az adókkal kapcsolatban három jellegzetes nézetet érdemes kiemelni:

Az első az ún. Laffer-görbe, amely szerint az adóbevétel megegyezik az adókulcsok és az adóalap szorzatával, amely gyakorlatilag azt állítja, hogy 50%-ig az adóbevétel folyamatosan csökkenő jelleggel, de növekszik. Efölött viszont már abszolút értékben csökken.

A második, amely végig kíséri az adótörténelmet, s állandóan visszatér: ez az egységes fogyasztási adó gondolata (1955 Kaldor). Eszerint az egyén teljesítőképessége a fogyasztással arányos, ezért az adónak a fogyasztáshoz kell kapcsolódnia. Ez a a gyakorlatban egyre szélesebb körben jelentkezik, de eddig teljes körűen nem valósult meg, habár az igény újra, meg újra előkerül.

A harmadikat Samuelson képviseli, amely szerint az adó áthárítható,

↳ „ezért a közgazdászok azt vallják: a végső adó-teherviselést kell tanulmányoznunk, azt hogy végül is ki viseli a terheket, azaz az adóknak a fogyasztási árakra, a termelési tényezők árára, az erőforrások elosztására, a teljesítményekre, és a termelés, valamint a fogyasztás összetételére gyakorolt hatásainak összességét.”

↳ „a hozzáadott érték-adó valószínűleg nem hat jelentősen a jövedelem elosztásra”

- ↳ - „az adóztatást úgy kell megszervezni, hogy mindazt megvalósítsa, amit a társadalom a piac által determinált jövedelmek méltányos és egyenlő újraelosztásának tekint”.
- ↳ - „lényegében egyenlő embereket egyenlő mértékben kell adóztatni”.
- ↳ - „ha az egyenlőeket egyformán adóztatják, akkor ebből az következik, hogy a nem egyenlőeket különbözőképpen kell megadóztatni”.

1.3. Következtetések a nyugati adógyakorlatból

A Nemzetközi Adófizetők Szövetsége (TAI), az Európai Adófizetők Szövetsége(ETA) és a Magyar Adófizetők Országos Szövetsége (MAOSZ) kongresszusán egyértelműen kiderült, hogy az adó és az adórendszer kérdése sehol a világon nem lefutott ügy, még ha a magyarországi gyakorlat szentírásként kezeli is az egyes nyugati megoldásokat.

A követelményeket figyelembe véve az egész világon elavult adózási rendszerek vannak, minden pozitív változás ellenére. Általános igény, hogy a közpénzek rossz felhasználását csökkenteni kell, ami persze a másik oldalon, mint az „államháztartási reform elkerülhetetlen”-sége jelentkezik, mely főleg a kiadási oldal szigorúbb ellenőrzését és csökkentését igényli a feladatok teljes körű vizsgálata nélkül. A fiskális cél háttérbe szoríthatja a szociálpolitikai elvárásokat. A közszolgáltatás növelése és az adók csökkentése általános igény, amely így lassan kikényszeríti a problémák együttes vizsgálatát.

A fejlett országok az adórendszeren keresztül (is) lépnek a társadalmi igazságosság felé. Nem lehet egyformán kezelni azt, aki nem tudja, s azt, aki nem akarja megfizetni a szolgáltatásokat. Az adóalaphól levonható kedvezmények viszont a magas jövedelműeknek kedveznek.

I.M.Keynes szerint, „A gazdaságot elsősorban a fogyasztói kereslet és az üzleti költségek mozgatja.” „Minél magasabbak az adókulcsok,

annál kisebb az ösztönzés a munkavégzésre és a megtakarításra, valamint a befektetéssel járó kockázat vállalásra”. - az adócsökkentéssel ösztönözni lehet. De: „Mivel a befektetési kedvezmények során nem lehet igazán normatívan összehangolni, így praktikus eltörölni minden adókedvezményt”.

Az eredmény, elmozdulás a társasági adótól a személyi adó felé, s itt a kiadások adóztatása felé. A forgalmi adó a fogyasztás szerkezetét, a jövedelemadó a nagyságát határozza meg. Az eltitkolt jövedelmeket is a legjobban a forgalmi adóval lehet megfogni. Az adózással kapcsolatos jogoknak és köteleességeknek alkotmányos rögzítettségre van szüksége a politikusi, állami és gazdasági - pénzügyi túlhatalom és a társadalmi ellenőrzés miatt. Van ország, ahol az adó-emelés már csak népszavazással lehetséges. Alapvető, hogy az adó és a jövedelem növekedése összehangolt legyen. Az adórendszerek is versenyeznek egymással, ahol az államoknak és az állampolgároknak meg kell védeni magukat. A legtöbb helyen probléma a magas adó és a túlszabályozottság, ami hozza magával az egyszerűsítés igényét, de szélesebb alapokon, így az adókedvezmények és mentességek megszüntetését, ami legtöbbször lobbi érdekeket takar (neutrálisadózás). Az USA-ban 8000 oldal szól az adózásról és a hitelekéről. Kétszer annyian foglalkoznak adózási problémákkal, mint honvédelmi feladatokkal. Olaszországban 115 féle adót tartanak nyilván.

Felismerhető a tendencia minden jövedelem, így a tőke és munkajövedelmek egyforma adóztatására. A másik sajátos megfigyelés, hogy az ÁFA-val Európában szinte mindenhol rossz tapasztalatok vannak. (Problémának látszik, hogy az ÁFA a költségeket és adókat is adóztatja). Általánosítható vélemény még, hogy az elvonás közelíti az 50%-ot, ez egyben csökkenti a versenyképességet és a legitim termelőképességet is, a fekete gazdaságot növelve attól függően, hogy ezért milyen szolgáltatást garantál az állam. Ezekre példa lehet a skandináv és az angol-szász gyakorlat eltérése, ahol az egyik magas elvonással széleskörű állami irányítású szociálpolitikát garantál, míg a másik mérsékeltebb

elvonással, de egyéni családi kedvezmények rendszerével dolgozik problémásabb ellenőrzési és támogatási lehetőségekkel. Itt érdemes összehasonlítani az USA sokkal drágább, sokszor gyengébb eredményű egészségügyi rendszerét az angol jobb hatékonyságú, olcsóbb, központosítottabb rendszerével.

Felismerhető általános tendenciák:

- 1.) Az adó mértékének a csökkentése (van, ahol 90 %-ról indultak)
- 2.) Az adósávok csökkentése (volt, ahol 32 szint volt)
- 3.) Az adónemek csökkentése (volt, ahol száz fölött jegyezték)
- 4.) A progresszivitás csökkentése, s elmozdulás a lineáris adórendszer felé, amely igény szintén általánosnak tekinthető. Az alacsony fizetésű szolgáltatást megeshi a progresszív adó (USA, Svédország).
- 5.) Az adó-semlegesség teljessé válása (egyén-család, tőke-munka, munka-család, stb.). A közvetlen költségek egyre nagyobb elismerése - az egyestől az összes felé - a társadalmi igazságosság alapján a teherviselő képességnek megfelelően.
- 6.) Az adózással kapcsolatos, nem csak az állami, hanem a társadalmi költségek csökkentésének igénye.
- 7.) Az adó mellett a TB járulék alternatív adóként működik - kérdéses ellenszolgáltatással - amelynek hatása együtt jelentkezik.
- 8.) Az adóhajlandóság figyelembevétele az adórendszer kialakításánál, ami alapvetően morális szempont, figyelve a kedvezmények eltérő hatására.

- 9.) Az adórendszer növekedésbarát és infláció-ellenes legyen, s minden szempontból verseny semleges.
- 10.) Az adóleírás, vagy akár negatív adó alkalmazása (családi hányados), így a beruházási kereslet rovására a fogyasztási kereslet növelése kerül előtérbe.
- 11.) A létminimum szint figyelése, és adóztatásának megszüntetése.
- 12.) Elmozdulás a helyi adók és a szubszidiaritás felé.

Az amerikai adóreform kidolgozói az adósávok csökkentését (15 adósávról 2 adósávra) azzal indokolták, hogy az Egyesült Államok nem elég gazdag ország ahhoz, hogy tartósan elviselje a progresszív adóztatás teljesítmény-visszatartó hatását. LB Lindsay tanulmánya szerint a Reagan-féle adóreform hatására bizonyos kategóriákban a költségvetési bevételek a háromszorosára emelkedtek. Ebben meghatározóak a szellemi tőke alapú bevételek növekedésével együtt járó adók, míg a tőke alapúak szinte minden területen csökkentek, amiben meghatározó volt a kedvezmények csökkentése és az adósemlegesség növelése. Amíg a nagy jövedelműek 25%-kal több adót fizettek, a megoldás a szegényeknek kedvezett. Az adatok szerint ekkor az USA adófizetőinek 80%-a 15%-os (lineáris) adóként élte meg a terheket, amit ezután folyamatosan kísért az adósávok inflációs indexálása. Nőttek a beruházások, s az adóbevételek. Ezen időszakban működőképes volt a cél, hogy az adópolitikát kiszabadítsák a „költségvetési politika fogságából”, de közben jelentkeztek a járulékos hatások. (Az inflációs pénzteremtés és az eladósodás - a gyengébb korlát átlépése.) Ezek a lépések mindenhol adócsökkentési lépéseket provokáltak, amelyek azóta is folytatódnak. Angliában 25-40% lett az adó, ahol az adófizetők többsége 25%-os lineárisnak tekinthető adókulcsot használ. Ezt az okot is figyelembe kell venni (mármint az alacsony adót) a gyorsan fejlődő Távol-Keleti (kis-tigris) országok vizsgálatánál: Tajvan, Dél-Korea, vagy Hong-Kong, ahol 17%-os az adó. Svédországban számításokat végeztek ebben az időben, s az eredménye, ha lineáris adórendszert alkalmaznának, az 12%-os

bevétel növekedést eredményezne. Ezek után bevezették az „évszázad adóreformját”, ami szűkítve minden kedvezményt, nagyrészt egyetlen, helyi adót (átlagosan 31 %-ot) vet ki, s csak a magasabb jövedelmeknél van +25 % adó. Ezzel a megoldással az adóalanyoknak az adóbevallás nagyrészt megszűnt. Lényegileg az adóhatóság és az adminisztráció intézi. A rendszer lényege az volt, hogy egyformán kívánta megadóztatni a tőkéből és a munkából származó jövedelmeket, legalább is egy bizonyos összeghatárig. Az elképzelés szerint 30 % lett volna mindenféle jövedelem adókulcsa, legyen az nyugdíj, táppénz, részvény, eladás, osztalék, kamat, munkabér, a vállalatok nyereségadója, valamint a munkáltatói járulékok.

Németországban is állandó téma az adózás egyszerűsítése, a kedvezmények, mentességek csökkentése, az adók mérséklése. A Szövetségi Alkotmánybíróság döntése értelmében a létminimumot nem terhelheti adó.

1.4. Tallózás a napi sajtóban adózás és államháztartási reform szempontjából

„Ma a világ legfejlettebbnek számító államaiban a nemzeti jövedelem egyharmadát szétosztják ingyenes oktatásra, egészségügyi ellátásra...” (Kopátsy Sándor)

„Egyetlen ideológiai kérdés van: akarunk-e pénzeket átcsoportosítani a gazdagoktól a szegényekhez.” (Kovács Pál)

„Köztudomású, hogy a politikai lobbyzás közvetlenül, vagy kevés áttételen keresztül gyengíti a demokráciát. Magyarország a korábban szerzett és (újra) hasznosítható pozicionális erőforrások érvényesítésének valóságos Eldorádójává vált.” „Elkerülhetetlen feladat az erős importfüggés enyhítése is.” (Veress József)

„Szalai világossá teszi, hogy a belső piac szűkítésének, a fizetés és fogyasztás csökkentésének semmiféle társadalmi bázisa sincs.” „A rest-

rikció az elit javára és a tömegek kárára történik.” „A nagy generáció pusztítása az anyagi értékek és a tőkejavak terén sem csekély. Az ország vagyona néhány év alatt felére csökkent, a maradék tetemes részét eladták, szétlopták és kivitték az országból.” (Bródy András)

„A világ - amint azt a Koppenhágai Szociális Világkonferencián megfogalmazták - szociális bombán ül, és az attól függetlenül ketyeg, hogy milyen fejlettségű országról van szó. Ezek a robbanásra érett feszültségek mindenütt kikényszerítik a jóléti rendszerek - az oktatás, a kultúra, az egészségügy, a szociálpolitika, a munkanélküli ellátások és a környezetvédelmi gondolkodás átalakítását.” „...az elfogadható szociális biztonsághoz minden állampolgárnak joga van.” „... az egészet kell nézni,... az alrendszerek közötti viszony egyenrangú.” (Kovács Pál)

„A tervek azonban továbbfejlődtek. Kiderült, az adórendszerben nincs szükség reform(ok)ra, radikális átalakításra, csupán reformértékű módosításokra.” „Az adózás nem láthat el szociális feladatokat, a családi adózás feltételei nem adottak.” „Virágzik a fiktív költségek és fiktív bevételek piaca.” „...a központi büdzsé azon kiadásait is a szükséges adóreformra lehetne költeni.” (Füsi Piroska)

„...itt már korábban kialakult egy stabil, tehetős középosztály.” „Ha valóban annyian élnének minimálbérből, ahányan azt kimutatják, az emberek fele már régen éhen halt volna.” (Kopits György)

„...hatvan százalékos jövedelem-elvonás nem igazságos, és közgazdaságilag sem váltja be a hozzáfűzött reményeket.” „És lássunk csodát; Pitti Zoltán kimondja az eddig kimondhatatlant: a korábbi adó- és árreformokat ideje volna „valóságos bérreformmal kiegészíteni, hiszen enélkül „még jelentős adócsökkenés mellett sem lesznek képesek az állampolgárok magukra vállalni az egészségügyi és szociális ellátás egy részét.” (Pitti Zoltán)

„A társasági adóból 103 milliárd forint bevétele származott 1995-ben a költségvetésnek. Különösen a pénzügyeteken kívüli kör teljesítette túl

90 milliárdos befizetésével jelentősen az 55,5 milliárdos tervezetet.” „A 90 milliárdból körülbelül 16-18 milliárd forintot igényelnek majd visszsa.” (Pitti Zoltán)

„Egy másik fontos változás: a külföldi érdekeltségű vállalatok térhódítása, tavaly már a cégek több, mint fele ilyen volt.” „A helyi adózásnak tért kell nyernie.” „a kimutatott költségek gyorsabban nőttek, mint a nettó árbevételek.” „Ma költségérdekeltség van nyereségérdekeltség helyett”. „Új jelenség emellett a nagymértékű jövedelemtranszfer a külföldi és a hazai cégek között.” „Tavaly az Szja-ban 220 ezer forint alatti jövedelmet vallott az adózók 43 százaléka.” (Pitti Zoltán Eörsi János, Vitéz F. Ibolya, Kelemen Zoltán)

„Ezek az ál-béték valójában munkajövedelmet tüntetnek fel tőkehozádként, hiszen alig állítható, hogy a néhány ezer forintos saját tőke fialja a százezres-milliós osztalékokat.” (Kocsis Imre, Vámosi Nagy Szabolcs)

„...a mai gyakorlat, ami a kettős könyvvitelt úgy értelmezi, hogy készíték egy igazi mérleget magamnak, és egy hamisat az államnak.”

„...a fizetendő adó és egyéb közterhek nagyságát pedig ne az határozza meg, hogy melyik adótörvény hatálya alá tartoznak.”

„...a legfelső sáv adójának 42-44 százalékpontra mérséklése...” „A pénzügyminiszter szerint a közterhek mérséklése összesen 150 milliárd forinttal könnyítene a gazdaság szereplőin.”

„Lépések történnek viszont egy középtávú adóreform előzményeként az arányosabb közteherviselés, valamint a vállalkozásban maradó tőkejövedelmeket sújtó sarc mérséklésére.”

„...a kiegészítő adó megszüntetése, mintegy 18 milliárd forintnyi pénzforgalmi bevétel-kieséssel jár.” „a mintegy 1,6 millióra tehető me-

zögzazdasági kistermelő közül csupán 10-12 ezren mutattak ki adóköteles jövedelmet.” PM (Vitéz F. Ibolya)

„A vállalkozó egymillió forintos hasznát 540000 forint TB járulék és 347500 forint Szja terheli, vagyis az összes közteher 887500 forintra nő - így egymillió forint profitjából mindössze 112500-et tehet zsebre.” (Szász Domonkos Szakonyi Péter)

„...nagy terhet rak e vállalkozókra a személyi jövedelem adó, az általános forgalmi adó, a fogyasztási adó, a kommunális, az iparüzési és az építményadó, továbbá a társadalombiztosítási munkaadói, a munkavállalói, illetve a kulturális járulék...” „kamaraí tagdíj” „gépjárműadó” ezt az „adminisztrációs terhet nem tudják elviselni a kisiparosok.” (Várkonyi Julianna) (MP)

„...csak azt hangoztatta az APEH: a teherviselés aránytalan, mert az Szja-bevételek több, mint 90 százaléka a munkaviszonyban állóktól származik.” (Szűcs György)

„...a menekülés a munkaerőpiacról” „egyéb nem keresők” „Ez a több, mint egymillió sereg munkavállalási korban lévő, ám nem kereső és semmiféle regisztrációban nem szereplő emberekből áll.” „Ma már Nyugat-Európában a keresők negyven százaléka nem a klasszikus szabályozott formában dolgozik, hanem önfoglalkoztatóként, részmunkaidőben, bedolgozóként vagy alkalmi munkán.” (Laky Teréz)

„A fekete gazdaság” - „a Horn-kormány” - „már 1500 milliárd forint értékkel számol.” „2000 vállalatból 1995 év végéig 500-at számoltak fel” „100-110 milliárd forint értékű vagyonvesztésről beszélnek.” „Mértékadó szakemberek összességében 250-300 milliárdos vagyonvesztést emlegetnek” „a csőd büntett vagy a bank és adóskonszolidáció.” - „itt is 100 milliárdos nagyságrendekről beszélnek, közel 11000 cég tűnt el a kölcsönfelvétel után.”

„A cégbíróságokon bejegyzett, közel 300 ezer cégnek becslések szerint 30-35 százaléka (vagyis minden harmadik) fantomcég.” „A vámcshalások formájában évi 10-20 milliárd forintos tétel tűnik el” „a kereskedelemben és az építőiparban 100 milliárd forint érték forog szürkéből feketébe.” „A jövedéki engedéllyel való visszaélések miatt 1995-ben - „fel nem tárt értéket 100 milliárdosra becsülik.”

„A fekete munka termelési értékét illetően 150-300 milliárd forint nagyságrendről beszélnek.” „az ÁSZ vizsgálata megállapítja, az állampapírokkal történő finanszírozás nyertesei kizárólag a kereskedelmi bankok (rajtuk keresztül meghatározott befektetői kör)” „A bankrendszer egyébként egy időzített bomba.” (Csorba József)

„Egyszerűen belátható: a magyar gazdaságban a kamatszintet és az előreláthatóságot az infláció határozza meg.” (Csaba László)

„Az infláció három - fő - oka: az energetikai áremelések, az összes többi hatósági és spontán piaci árfelhajtó hatások, továbbá az inflációs várakozások.” „a drasztikus reálkereset-csökkenés lefékezi a gazdasági növekedést,” „Mivel a magas infláció és az egyensúlyi problémák alapvető oka a teljesítményhiány, a minimális gazdasági növekedés,” „az áttörési pont valóban az adórendszer.” „megérett a helyzet a második adóreformra.” „nincs a kormány napirendjén a második adóreform, csupán kisebb kiigazításokat, apró korrekciókat terveznek.” „nem látják világosan a nagyon szoros ok-okozati összefüggést az infláció, a teljesítményhiány és az adóterhelés szintje között.” (Matolcsy György)

„Viták a mértékekről szólnak, de nem arról, hogy a magyar adórendszer a piacgazdasági átmenet beteg embere, s talán leggyengébb teljesítményt nyújtó gazdaságpolitikai elem.” „A magyar adóterhelésnél az a nap az évben, amelyik után a polgár már magának dolgozik (tax holiday date) nálunk október végén érkezik el,” „A nettó bér minden forintját átlagban 250 százalékos állami elvonás terheli,” „az adózott nyereség minden forintját 70 százalékos elvonás terheli.” „Az osztalékot, mint személyi jövedelmet 164 százalékos elvonás terheli,” „Úgy szed be ke-

vés adót a költségvetés, hogy példátlanul sokat akar beszélni,” „a magáncég - az export- és importszámlák rugalmas kiállításával viszi ki, majd hozza részben vissza profitját - adózás nélkül.” „tavaly - a kimenekített tőke nagyságát 2 milliárd dollárra teszik - ennek mintegy fele érkezett be külföldi működő tőke formájában,” „Az államkötvények és kincstárjegyek piacán olyan befektetési megtérülés alakult ki, ami nemzetközileg szinte példátlanul magasnak mondható.” (Matolcsy György)

„Az eredeti tőkefelhalmozás - zömében meglévő vagyonekat oszt újra,” „a tőkefelhalmozásban résztvevők a kormányzás eszközeit használják a vagyonek és jövedelmek újraosztására,” „az állam mozgatja - a sokterápia eszközeivel.” „A privatizációt végig a piaceladás uralta”. „A magas infláció és az adórendszer az állam által mozgatott eredeti magyar tőkefelhalmozás további két eszköze,” amely „átcsoportosítja tőketulajdonos csoportoknak a társadalom évtizedek alatt felhalmozott közös és egyéni tőkéjét, és ... - a jövőben keletkező jövedelmeket is egy nyugdíjreform keretében, továbbá megkísérli az egészségügy, oktatás és kultúra piacosításával ezeket a közös vagyonekat is átadni, a rajtuk szerezhető vállalkozói jövedelemmel együtt”. (Matolcsy György)

„A csomag..., - de lényege a társadalom részére nyújtott állami költségvetési juttatások megtámadása volt.” „Keynes-nek van igaza: a reálbérek és fogyasztás mesterséges csökkentése csökkenti a vállalkozások profitját, így csökkennek a megtakarítások és a beruházások, csökken a termelés és a foglalkoztatás, a gazdasági növekedést stagnálás váltja fel, és újból csökkenteni kell a reálbéreket és fogyasztást.” „Az agráriumban, az iparban és a termelő infrastruktúrában hatalmas vagyonvesztés megy végbe,” „A kereskedelem, pénzügyi szektorban és a médiával kapcsolatos információs területeken a beruházások profitrátája lényegesen meghaladja a termelő szektorét.” „Hiba az eddigi nulla kamatozású, mintegy 2000 milliárd forintos belső államadósság piaci kamatozású hitellé történő átalakítása. Míg 1995-ben 520 milliárd forint a belső államadósság kamatterhe, addig 1997-re ez 800 milliárd forintra nő,” „megindokolni és elfogadtatni a költségvetési kiadások, ezen belül

a társadalmi juttatások újabb és újabb lefaragását?” „A lakosság 3-5 százalékát kitevő és az állampapírokat vásárló tehetős csoportját továbbra is kedvezményezzük és a külföldi befektetők hazai profitot országból kiutaló kedvét is megfordítjuk?” „Ez a mesterségesen keltett új kamatteher maga alá temetheti a költségvetést.” „A külföldi tulajdonban lévő vállalati szektor importja 1994-ben már 260 milliárd forinttal, nagyjából kétmilliárd dollárral haladja meg exportját, az 1994-es 3,9 milliárd dolláros passzívum felét adva. Az 1996-ra 1,5-2 milliárd dollárra becsült kereskedelmi mérlegdeficit is lényegében a külföldi tulajdonú szektorral kapcsolatos.”

„1995-ben...az adó minden egyes forintjából 35 fillért... több, mint egyharmadát... belső államadósság kamataként fizette ki...akik sohasem nyújtottak kölcsönt a költségvetésnek.” „A költségvetési deficit magas (piaci) kamatozású államkötvényekkel és kincstárjegyekkel finanszírozása adósságspirált indított be,” „A számviteli és a csődtörvény-nyel...inkább szolgálták a vállalatok felszámolását,” „csődök rontották a hitelező kereskedelmi bankok pénzügyi pozícióit is.” „ami megmagyarázza, hogyan nőhetett 1990 és 1995 között tízszeresére (57-ről 503 milliárd forintra!) a belső államadósság után fizetett kamat.” „a magas kamatok által keltett hiány „kitűnően” megfelel arra a célra is, hogy a jóléti rendszerek (oktatás, egészségügy, nyugdíjrendszer) más megfontolásból elhatározott leépítést ezzel indokolják.” (Lóránt Károly)

„Az adósság a költségvetés valóságos, kamatozó adósságterheként jelenik meg,” „az történik, hogy 300 milliárd forintnyi költségvetési bevétel feletti rendelkezés a Parlament hatásköréből a Nemzeti Bank hatáskörébe került át,” (Lóránt Károly)

„Ha egy ország gazdaságát tönkre akarják tenni, nem kell más, csak azt elérni, hogy a pénzbefektetés többet hozzon, mint a reálgazdaságban működő tőke.” „A belső fogyasztás csökkentése jelentős mértékben lerontotta a kapacitások kihasználhatóságát.” „A lehetséges privatizációs bevételnek, így a tizedét sem éri el.” „A veszteséges vállalatok csőd-

be kényszerítése a költségvetési hiány szinte egyedüli oka.” „A munkanélküliség nem csak drága de erkölcsromboló is.” (Kopátsy Sándor)

„Medgyessy Péter... úgy gondolja, hogy a gazdaság bajait elsősorban nem valamifajta túlfogyasztás, hanem a hatékonyságát és sokszor funkcióját veszített - oktatási, egészségügyi, nyugdíj- és kulturális intézmények okozzák.” (Tevan Imre)

„Az áralakulásnak megfelelő bérindexálást nem szabad vállalni, ez ugyanis automatikusan, „beleviszi” a gazdaságot az inflációba. Minél alacsonyabb infláció és bérszint mellett kívánatos a reálnövekedés.” „A Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium között egyetértés van abban, hogy a devizatartozásokat át kell adni az államnak. A magam részéről azt a variációt támogatom, hogy a nullás kamatozású adósságállomány egészét egyszerre tegyük piaci kamatozásúvá.” (Medgyessy Péter)

„A nyugdíjreform évtizedekre átalakítja egy ország pénzügyi struktúráját is, ezen is múlik, lesz-e Magyarországon tőkepiac, kihat az adó- és járulérendszerre, a feketegazdaság visszaszorítására.” „Az emberek igen is racionálisan gondolkodnak, és megpróbálnak saját és gyermekeik sorsáról gondoskodni, például értékálló ingatlanokat vásároltak.” „A TB járulék magas, úgy lehet kikerülni, ha valaki átminősíti magát vállalkozóvá és járulékokkal nem terhelt jogcímen veszi fel a jövedelmét.” „vagy egyes részrendszerek átfogó, minden szakmai részletre kiterjedő reformjával hoznak létre egy, az adófizetőkre kisebb terhet róvó és jobban működő rendszert, vagy a költségvetés megvonja a pénzügyi lehetőségek határát, és azt mondjuk: „Uraim, találkozunk a túlparton, mindenki oldja meg, ahogy tudja a saját ágazatának gondjait.”(Akar László)

Az összes fő kiadási tétel részaránya rendre csökkent, egyet kivéve, és ez a kamatteher.” „a kamatpolitika...egyik legfontosabb szabályozó eszköz.” (Bakos Gábor)

„Teljes foglalkoztatottság stabil árszínvonal dilemmája” „a bűvös jelszó - az állami költségvetési deficit csökkentése.” „növeli a munkanélküliséget.” (Plenter János)

„A magyar gazdaság nehézségeinek nem a költségvetési hiány az alapvető oka...hanem következmény!” „Az MNB elnöke szerint: a hazai gazdaság legjövödelmezőbb ágazata a pénzügyi szféra.” „a pénzügyi szakemberek is csak azokkal az értékekkel rendelkezhetnek, amit a magyar gazdaság megtermel.” (Prohászka János)

„A bankok...15 százalékát fordítják beruházások támogatására”, „Magyarországon a pénzhiány okoz inflációt.” (Plenter János)

„A Nemzeti Bank elnökét hat évre nevezik ki, és állásából nem lehet elmozdítani.” „a hitel- és tartalékkállomány szerkezetére...vonatkozó információk húsz évig titkosak.” „a nemzetközi pénzpiacokon felvett több milliárd dollárt, amiért” - „a külső és a belső kamatot egyaránt a társadalom fizeti.” „amely most már a bankkonszolidációs államkötvények után is fizetendő.” „radikálisan csökkentik szociális kiadásait, hogy fizethessék az egyre növekvő kamatterheket.” „Az MNB 1993-ban közzétett tanulmánya megállapítja, hogy az 1973 és 1989 közötti időszak egészét tekintve a mintegy egymilliárd dollár forrásbevonás az azt többszörösen meghaladó, összesen 11 milliárd dollár halmozott kamatkiadással járt.” (Drábik János)

„A társadalmi optimumot, ha nem lehet elérni,” - „a piacon kívüli erőknél kell a piaci viszonyok szabályozásába beavatkoznia.” „Mindenféle...jóság előállítását és elosztását, ötféle mechanizmussal tudja a társadalom megoldani. Ezek: a háború, rablás, nyers erőszak, piac, a közmegegyezés, az altruizmus, végül az állam.” „Korlátozott, de erős, hatékony állam...érvényt szerez a demokratikusan meghozott szabályoknak azokon a területeken, ahol más mechanizmusok nem vezetnek el az optimumhoz.” (Andorka Rudolf)

„Egy főre jutó havi nettó tízezer forint alatti jövedelmekből élt az iskolás koron aluli gyermekek fele, a gyeden és gyesen lévők, a felnőtt eltartottaknak több, mint a fele, továbbá a munkanélküliek 62 százaléka.” „az embereknek szabad rendelkezésű pénzük alig maradt”. (Keszthelyiné dr. Rédei Mária)

„A gazdaságpolitikusok azt válaszolják, hogy „végre kell hajtani az államháztartás reformját”, ami csupán szépítése annak, hogy még keményebb megszorításokra készülnek.” - „amelynek lényege, hogy a csökkent nemzeti jövedelmet az egyre szegényedő tömegektől egy tehetősebb elit javára csoportosítják át.” (O.Szalinka László, Síklaky István)

„A konfliktusok alacsonyabb szinten jelentkeznek majd, a sok kis bozóttüztől pedig nem kell tartani. - vélik a Pénzügyminisztériumban.” (Vadász János)

„Átfogó, radikális adóreformra van szükség” - ”a jövedeleमारányos közteherviselés elvén.” „Magyarország még nem lépte át a diktatúra és a demokrácia között húzódó Rubicont.” „hosszú távon stabil, áttekinthető, az állampolgárok által érthető és betartható adórendszer”. (Pisztray Géza, Desits István)

A válogatás nagyon esetleges volt, s a gondolatok az eredeti környezetükből kiragadottak, de talán alkalmasak arra, hogy jelzéseket adjanak.

1.5. Az adóalapok (az adózás szintjeinek) lehetősége

Az egy dolog, (s már úgy néz ki, hogy eldöntött tény), hogy az adórendszer változtatására elkerülhetetlenül szükség van; s más dolog, hogy meg van-e hozzá a politikai akarat (s a lehetőségek és szükségletek teljes körű figyelembe vétele) vagy a változtatás a lényegét kikerüli és megelégszik néhány százalékpontos megoldással. Követi-e a nyugati gyakorlat cikk-cakkjait, amelyet legtöbbször eltérő időben, helyen és alapokon alkalmaztak, vagy figyelembe veszi a tendenciákat, s nem vesz

át már hibásnak, vagy túlhaladottnak bizonyult elképzeléseket. Az elvi lehetőség megvan a tévutak levágására, s a gyakorlat szempontjából a legjobb megoldás választására.

Az elmélet és a gyakorlat alapján három szinten látszik adófizetési lehetőség, függetlenül attól, hogy az állam mit tekint adóalpnak és adónak; milyen célokért, ellenszolgáltatásokért szedi be az adót; s hogy mire használja fel. (Vagyon, jövedelem, forgalom).

Az első, ha minden állampolgár kötelezett az adó fizetésére (mert állampolgár), akár jövedelmi viszonyoktól függetlenül, ami a tehervállalási képességek (lehetőségek) eltérése miatt számtalan, egyre bonyolultabb; növekvő adminisztrációt és beavatkozást igényel, amely így alapvetően nem felel meg a társadalmi igazságosságnak, s nem is valósult meg sehol. Részleteiben eltérő gyakorlat viszont sok helyen található, amelynek alapja általában valamilyen tulajdon, de mindenhol állandó vita, alku kíséri, pl. lakás, nyaraló, kocsi, telek, vagyon, vagy önkormányzati, vállalkozási, kulturális stb. adók.

Probléma a termelő s nem termelő vagyon elbírálása, átfedései, értékelése, s az értékek változása. További gond, hogy részben olyan dolgot adóztat, amely nagyrészt adózott jövedelemből jött létre, s ez így is ketős adóztatás; mivel olyan jövedelemből kell fizetni (ha van), amely önmagában is adózott jövedelem. Ha viszont (akár pillanatnyilag) nincs jövedelem, a vagyon felélésére (elherdálásra) vagy eladósodásra, vagy büntethetőségre, vagy alkura kényszerít. Még helyes célok esetén is problémás lehet az adófizetés logikája, pl. a pazarló nem fizet, s a takarékos igen, stb. Így az adóelvonás kiszámíthatatlanul az abszurditásig fokozható, mivel nincs természetes korlátja, mint jövedelem esetén.

A második lehetőség, ha jövedelem, bevétel van, akkor ezek adóztatása, leggyakrabban a termelési, szolgáltatási és bérszintnek felel meg. Ez nemzetközileg is legelterjedtebb forma, ami ugyancsak sok kérdést vet föl.

Az egyik lehet az adózott jövedelem adóztatása, pl. ajándékozás családon belül; bizonyos karitatív tevékenységek, civil szervezetek eltérő kezelése, stb.

A másik lehet, amely költségeket adóztat meg (ami szinte mindenhol visszatérő probléma), úgymint: étkezési, utazási, ruhapénzek, TB költségek, nyugdíj, végkielégítés, segély, biztosítás, táppénz, sport, kultúra, stb. Így állandó vitatéma, hogy a hivatal egyrészt mit ismer el költségnek, másrészt a természetesnek tekinthető az, hogy a vállalatok, vállalkozások elszámolásában lehetőleg minden költségként jelenjen meg.

Problémának lehet még tekinteni az eltérő termelési, szolgáltatási adottságok, lehetőségek egyforma adóztatását, s így akár (terhek és a teherviselő képesség vizsgálata nélkül) a létminimum alatti jövedelmek is adóztatva vannak, miközben más logika szerint az ilyen jövedelemmel rendelkező réteg állami, vagy önkormányzati támogatást kap. A TB és egyéb terhek burkolt jövedelemadóként működnek, sokszor mértéktelesen, mivel nincs garantált, kialakított ellenszolgáltatás. Fokozottan büntetik a magasabb jövedelem okán a progresszivitással, a társadalmi igazságosságra hivatkozva a több és jobb minőségű termékek, szolgáltatások bevételeit.

Problémának lehet tekinteni a bérek (ami a vállalatnál, vállalkozásnál egyértelműen költség) adóját ebben a formában (vagy adó jellegű terhelését), ami így lényegileg költségadóztatást jelent. Ezt a megközelítést használva alapvetően ellentmondásos maga az adó logikája is, mivel úgy néz ki, hogy azért kell adót fizetni, mert valaki dolgozott, termelt, szolgáltatott, ami a gyakorlatban úgy is jelentkezhet, hogy adókat bevétel nélkül is fizetni kell, ami megint számtalan rendezetlen kérdés forrása (adóelőleg, ÁFA, TB, stb.). Állandóan visszatérő gond a különböző területek eltérő adóztatása (51 féle elvonásról volt adat), s ezek átfedései, a különböző helyekről jövő jövedelmek kezelése. Az ezzel együtt jelentkező változtatási kényszer (több, mint ötvénszer került rá

sor), amely követhetlenné (tervezhetlenné) teszi a módosításokat, és mindig újabb változtatást szül .

Nemzetközileg is példátlan a bruttó 77%-os elvonás (TB, ÁFA, fogyasztási- stb. adók), ami a teljesítmény visszafogását, s a feketegazdaságot erősíti.

A harmadik lehetőség a forgalmi szféra, amikor a végső felhasználó az árban megfizeti az összes termelési és társadalmi (állami, önkormányzati stb.) költségeket; a felhasználást valamennyire elválasztva a termeléstől, így csökkentve az okot és a lehetőséget az eltérő adózásra, s az adó kikerülésére. Ez a megoldás egyre inkább cél és egyre inkább gyakorlat mindenhol, amely még így is sokféleképpen valósul meg.

1.6. A kialakult helyzet vizsgálata néhány szempontból (terhek és terhelhetőség)

Először nézzük a külső adósságot, ami kb. bruttó 23 Mrd USD (1997), miközben csak a kamatokra eddig kifizettünk több, mint 40 Mrd USD-t .

Másodikként következik a belső államadósság több, mint 5000 Mrd forintos terhe, aminek évi törlesztése és kamatterhe adófizetőnként 250-300 ezer forintot jelenthet. 1990 óta csak a kamatok 70-ről 900 Mrd forint körüli összegre nőttek úgy, hogy a pénz nagyrészt költségek formájában állam és bankok körében mozgott, s nem került ki a reálszférába, miközben az állandó pénzhiánnyal küszködik. (Az adataim 7%-nyi lakossági kézben lévő kötvényről szólnak). Itt kell megemlíteni az eddigi 0-ás kamatterhű, közel 2000 Mrd forintos tételt, amit piaci kamatozásúvá alakítottak és beépítettek a központi költségvetésbe, s a kamatterhek ugrásszerűen emelkedtek. Sajátos helyzet alakult ki a bankok bevételei (jövedelem, költség) nem piacon (a termelésben, forgalmazásban) képződnek, hanem kincstárjegy, kötvény, konszolidáció után, s a kamatterheket biztosító állami adóbevételből az aktuális titkosítással. Még furcsább ebben a helyzetben a bankok privatizációja, amely a hazai

pénzviszonyok ismeretében egyértelműen azt jelentheti, hogy többségi külföldi tulajdon alakult ki, ami a megmaradt (eladósodott) hazai vállalatok megsemmisítését jelentette a piacvesztéssel együtt.

Harmadikként lehet(ne) említeni az állam közvetlen kiadásait jelentő terheket.

Negyedikként következik az állandóan napirenden lévő, s az alapproblémának tekintett ún. nagy elosztórendszer az egészségügy, az oktatás, a nyugdíjrendszer, a szociális segélyezés és az idetartozó kb. 2000-2500 Mrd-os tétel. Mivel a politikum területén ez a rész a fő probléma, részletes vizsgálata elkerülhetetlen.

Nézzük meg, mi áll a terhekkal szemben a napi politika és a gyakorlat szintjén.

Csökkenti a tehervállaló képességet a kivándorolt 5-7 Mrd dollár (s ennek működési eredménye); a fekete (szürke) gazdaság 30-50%-os aránya (és erkölcsrombolása) s a magánvagyonokba menekült adóztatlan jövedelem (tőke) által keletkezett adóhiány. Márpedig, ha a bevétel csökkent (csökken), a társadalmi költségek máshol jelentkeztek (jelentkeznek).

A közgazda gondolkodás alapján a terhekkal áll szemben a (bevételek mellett) a nemzeti vagyon (amely az adósságok levonása utáni megmaradó részt jelenti) terhelhetősége ami szinte áttekinthetetlen. A több, mint 80%-os magánszféra eleve nehezen ellenőrizhető terület. A nemzeti vagyonról szóló megfogalmazások pedig mindig tükrözik, ki- milyen pozícióból nyilatkozik. Minden esetre nagyon nagy a vagyonvesztés, a szanalás, a csőd, a bezárás, s a piacvesztés. Közben látni kell, hogy a multinacionális cégek ott csapatják ki a jövedelmüket, ahol nekik a legkedvezőbb. (Az itthon kitermelt, esetleg növekedés nélküli profit később úgy jelentkezik, mint külső tőkebefektetés. Mint ahogy hitelt is ott és úgy vesznek fel, ahol a legkedvezőbb a felvétel, az adó, az infláció és a kamat együttes hatása.) A jó tulajdonosokról szóló elképzelések a jöve-

delmek és az adóbevételek alapján egyenlőre nem igazolódnak. Az exportnövekedést is furcsa megvilágításba helyezi az ezt kísérő hasonló nagyságú költségnövekedés, a 25%-os reálbércsökkenés, és az export-import különbségekből adódó valuta-egyensúlytalanság helyzete. Az értékelésnél azt is figyelembe kell venni, hogy a társadalom többsége kiszorult a tulajdonviszonyokból (termelő, szolgáltató, föld), ami meghatározó, mivel a piacon a bevételek alapvetően tulajdonalapúak és az érdekeltség is. A terhekkel áll szemben a társadalom vállalkozó (vállalkozásba szorult) része, ami ugyancsak zavaros képet mutat. Pedig fontossága meghatározó lehet(ne) a tulajdonból, a munka világából s az alkuhelyzetből kiszorult társadalomnak, ami így persze lényegileg a kényszervállalkozásokat jelenti. Az egyik oldalon látható, hogy a vállalkozások bevallott átlagos jövedelme bruttó 121 ezer forint (alig a 0-ás adósáv fölött), miközben a vállalkozások 51 %-a veszteségesnek nyilatkozta magát. S a másik oldalon a már létminimum alatt jelentkező 90% körüli elvonás, aminek fényében az előzőeken nem is lehet csodálkozni.

Nem segíti a tehervállalást a tervezett bevételecsökkentés, (vám, társági-adó, TB, Szja), ugyanis a csökkenés (csökkentés) általában nem ott jelentkezik, ahol a kiadás nő. Egyre gyakrabban jelentkező vélemény, hogy a vállalatok adóterhelését csökkenteni kell, mivel túlzott az elvonás; ami nem igazán érthető a PM adatai alapján, mely szerint az ország összes vállalata, vállalkozása 60-90 Mrd forintot fizetett be a központi költségvetésbe (a pénzügyintézeteken kívül) gazdálkodása (nyeresége, profitja) alapján, amiből még vissza is igényelhetett. Összehasonlításképpen ez kb. 7000 Ft/vállalat, vállalkozás/hó, míg az Szja kb. 10000 Ft/fő/hó terhelést jelenthet. A legmagasabb Szja adókulcsok csökkentésének hatása is főleg ezen a területen jelentkezik. Így itt a teher a feltételezett GDP-nek kisebb, mint 1%-a lehet. Valamikor az adóbevételek többségét az ilyen (vállalati) adók adták, ami 90-re 25%-os arányra csökkent, s 95-ben már csak kb. 3%-ot jelentett az összes bevételben.

Ugyancsak nehezíti a helyzetet az 1,8-2 millió munkahely megszűnése, a kialakult munkanélküliség (a kényszernyugdíjazás, a kedvezmé-

nyes nyugdíj, a rokkantnyugdíj), amelyek a bevételek csökkenését és a kiadások növekedését jelentették. Egy új munkahely létrehozásának a költségeiről már hallottam 1-3-6 milliós számokat, de arról nincs adat, hogy mennyibe kerül(t) a munkahelyek megszűnése, s ez kinek és hol előny, és ez kinek hátrány. Tíz évvel ezelőtt 5,4 millió munkavállalót tartottak nyilván, amihez még hozzájött a 3,9 milliós plusz-munkát vállalók része is. Ezek megszűnése (csökkenése) azt jelenti, hogy a társadalmi munkaidőalap a harmadára csökkent, s így ezzel együtt a termékek, szolgáltatások, s adók arányos része is. Figyelembe kell venni még a magánosított közszolgáltatók szinte korlátlan áremelési lehetőségét is, (ami a Világbank képviselője szerint jogos, szükségszerű és tervezve is van), ami megint nem mutat a társadalmi terhek csökkenése irányába.

A terhelhetőség szempontjából újra és újra előkerül a vagyoadó kérdése (ami egy jövedelemalapú adórendszerbe eleve csak nehezen illeszthető be), ami egyelőre nem valósult meg. Mára már kiderült, hogy a vagyoadó tervezete csak a lakásvagyonról szólna, minden egyéb vagyont kizárva a lehetőségből. Ez azt jelentheti, hogy a feltételezett 6-8000 Mrd forint értékű lakásvagyon (aminek értéke állandó vita forrása lehet) után plusz 60-80 Mrd forintos adókötelezettség jelentkezik a társadalomnál, jövedelmektől függetlenül. Ez megint kérdéseket vet fel, mivel, amíg a kamatra nincs adó, mert úgymond az inflációs veszteséget pótolja, addig az ingatlan forgalmazásban, (amelyeknek az ára nagyrészt nincs benne a jövedelmekben) az inflációs - reálnövekedés nélküli - bevételek (amely mögött nincs piaci eredmény) is adóztatva vannak. Egyrészt nincs jövedelem-növekedés, másrészt (nagyrészt) keményen adóztatott jövedelemből megszerzett vagyont (ami létfeltétel, s így alapköltség) akarnak megadóztatni. Lenne indoka és értelme egy általános vagyonszámlálásnak - s már eddig is lett volna - (már csak azért is, mert a kialakult nagy vagyonok adója a jövedelembevallásban nem található meg), s ahol nem adózott jövedelemből valósult meg a felhalmozás, ott be kell adni az elmaradt adót egy itt alkalmazott amnesztia kíséretében, vagy jelzalog lekötést alkalmazni. APEH-es szakembereknek is volt

ilyen értelmű nyilatkozata, ami a fekete vagyon kifehéritését jelentené, míg a többségnek csak vagyonfelmérést.

Ami jövedelmet, vagyont vállalatnál, vállalkozásnál, egyénnél adórendszeren keresztül nem lehet megfogni, azt nagyrészt a vagyonban meg lehet találni. (A kimenekült rabló tőkét is meg lehetne fogni.) Ez egyrészt megfelelne a társadalmi igazságosságnak, másrészt lehetőséget adna a vagyonnövekedés vizsgálatára, harmadrészt anyagi, erkölcsi alapot adhatna az államháztartási reformhoz. (Az adózatlan jövedelmet, vagyont - mivel nem fizette meg az ehhez szükséges társadalmi költségeket - egyenrangúnak tekintem a rabolt vagyonnal, s ha ezt a jogrendszer engedi - vagy eltűri - az számomra rablójog.) Persze kicsi a valószínűsége, hogy meg lesz az ehhez szükséges politikai akarat, s az elutasítás indoka a jogrendre, az alkotmányra hivatkozás lehet, ami ambivalens megközelítés, ha figyelembe vesszük, hogy a helyzet kialakulásáért felelős tulajdonviszonyok és jogrend olyan alkotmányozás eredménye, amely szembe-menetelt a hatályos rendelkezésekkel, s a társadalom többsége számára széleskörű közvetlen vagy közvetett jogcsökkenést jelentett (tulajdonhoz, földhöz, munkához való jogok; ellenőrzési és beleszólási jogok, stb.). Így következmény lehet (szélsőséges esetben), ha valaki úgymond jogszerűen egy forintért vásárol és 10-100 millióért ad el, s kifizeti az összes adót, akkor is van több milliós nyeresége, amely persze valahol veszteségként jelentkezik, mivel nincs mögötte plusz piaci áru (termék, szolgáltatás). Ha a létrejött vagyonok egy része a termelékenységben, a bevételben s az adóbevallásban nem található meg, akkor a költségelszámolásban kell keresgélni (a fekete gazdaságon kívül), s a költségek eltérő kezelésében, mivel csodák nem nagyon vannak.

A költségek saját megközelítés alapján két csoportba oszthatók:

Az *első* csoportba tartoznak a járulékos költségek (fogyasztási, jövedéki, stb. adók, s a vám, illeték, meg hasonló költségek köre) és az alapköltségek, amelyek egyértelműen átkerülnek az új értékbe, áruba

(termék, szolgáltatás), s kívülről kerülnek be számlával és nyugtával igazolható módon, átfutó tételként.

A második csoportot a közvetlen költségek alkotják, amiben minden egyéb költség benne van, ami a vállalat, vállalkozás gazdálkodásával kapcsolatban van, s az árban jelentkezik, s amelyek nagy része ugyan-csak számlával, nyugtával igazolható. (Anyag, áru, energia, beruházás, amortizáció, profit, bér, adók, számítógép, fax, munkavédelem, telefon, kocs, reprezentáció, bírság, kamat, TB, osztalék, részvény, gép, kiegészítő eszköz, stb.) Ezek így együtt a vállalatnál jelentkező összes árban megjelenő költséget jelenthetik a belülről átvitt-, és a hozzáadott értéket, amelyek aztán az árakhoz, áremeléshez adják, (adhatják) a belső alapot, amely persze lehet még minőséggel, vagy mennyiséggel meg nem alapozott. Az infláció mindig jövedelem is és újraelosztásra vezet, nem csak a piacon, hanem vállalaton belül is, mivel nem valószínű, hogy a költségek arányosan részesednek a bevételből. Az áremeléseket a piaci kereslet korlátozhatja feltételezett egyensúlyi helyzetben, vagy az állam törvényekkel, ár-, béorkorláttal, vagy stoppal. Ha a korlátok nem működnek, beindulhat az infláció, amelynek két formáját különbözteti meg alapvetően a közgazdász gyakorlat: a keresleti- és a költség-infláció.

A keresleti inflációt a Philips-görbe alapján magyarázták, aminek az oka az összkereslet növekedése, s megszüntetésének eszköze a munkanélküliség növelése. Ez már a nyugati stagflációs jelenségeket sem magyarázta, s nem jelentkezett ez a hatás nálunk sem a közel 2 millió munkahely megszűnésénél. A keresleti infláció nálunk a belső kereslet alapján nem is igen feltételezhető. A magyar piac inkább tőke jellegű kereslet korlátos, mint piaci jellegű kereslet korlátos.

A belső kereslet ilyen nagyságú export (kényszer) mellett, (ami így biztosítja a felvevő piacot, s a profitot - a leértékeléssel - az emelt ár mellett is) nem is jelenthet korlátot, s így az áremelés már a hazai piacra is rákényszeríthető újraelosztó hatásával. Úgy néz ki viszont, hogy a magas export nem teremt belső keresletet, s ez felborítja a belső egyen-

súlyt, amit viszont csak a nagymértékű tőkekivonással lehet magyarázni. (Van is ilyen vélemény, ami 60%-ra becsüli a tőke kivándorolt részét.) A másik magyarázat a költség-infláció, ami leggyakrabban a bér-költséget tartja a főűnösnek, s visszafogására, leszorítására törekszik, ami a felsorolt (és a többi) költség figyelembe vétele mellett legalábbis sajátságos. Ez az államháztartási reform egyik fő célpontja is a bérjövedelem keresleti szintjének korlátozása.

Ezt a fajta költség-inflációs nyomást nem igazolja a reálbércsökkenés, ami 85-höz viszonyítva reálértékben pedig mintegy felére esett vissza, ami sokkal nagyobb volt, mint a GDP 23%-os, vagy mint az NDP 28%-os aránya. Még kevésbé igaz, ha azt is megvizsgáljuk, hogy más az átlagjövedelem és más a társadalom átlagának a jövedelme egy differenciálódott társadalomban. A költségek vizsgálatánál, s az áremeléseknél (az inflációnál) több szempont is figyelembe vehető.

Egyik, hogy az állam ezt nagyrészt elnézi, még ha költségekkel nem is igazolható, mondván, nem avatkozhat be, mivel ez piaci ügy, s ott kell megoldani, amiben valószínűleg szerepet játszik a bevételi érdekelt-ség.

A másik, hogy szinte minden költséget enged elszámolni (csak esetleg különböző formában) korlátlanul, kivéve a bért, amit mindig nagy jajveszékelés kísér, figyelmeztetve az inflációs veszélyre. (Egy telefon, két telefon, drága telefon, egy kocsi, két kocsi, drága kocsi, stb.)

Harmadik probléma a költségek között megjelenő jövedelmek (juttatások) nem egyforma kezelése (adóztatása) - kamat, osztalék, részvény, bér, felhalmozás s egyéb juttatások - terhelése (TB); ami azt is jelenti, hogy eltérő súlyozás miatt megszűnik a jövedelem (költség) belső vállalati ügként működni. Alap megközelítésben az adózás utáni profit összege hosszabb időszakban lényegében egyenlő a nettó beruházás és a készletképzés összegével, vagy ehhez az összeghez közelít - de: A modern gazdaságokban az aranszabálytól alaposan eltérve a tőkejövedelem jelentős részét személyes fogyasztásra költik, s mellette a nettó

felhalmozás reálértékben egytizedére esett vissza négy év alatt. miközben az amortizáció ... jelentősen megnőtt 1989-óta. Az amortizáció nem jövedelem, hanem költség a tőkejövedelem tekintélyes része átalakult költséggé és így kivonta magát a látható, értékelhető újraelosztásból, mindenek előtt az adózásból. Költségként azt szabadna figyelembe venni, ami már költség volt, s ami így megjelenik az új értékben, s elszámolható (elamortizálható), elfogadható formában, s nem azt, ami majd lehet. Vagyis az árban kell elszámolni és nem az adóval szemben, akár költségátalány formában, amely az adózott jövedelem arányában maximalizálva van. Minden más jövedelemnek, vagyonnak tekinthető (s azok terhei) vagy ezek megszerzését segítő eszköz, s ezen tevékenységek köre, amely így nem elszámolható költség (mert így mit fizet meg a vevő), s nem adómentes, mert ez a társadalmi költsége, s mert felhasználásával utólag elszámolható. Problémának tartom, ha adómentesen történik a felhalmozás (vagy adókedvezménnyel) az ezek után jelentkező tulajdonalapú jövedelem olyan vagyon alapján történik, aminek úgy mond a tulajdonjogát még adóval nem szerezte meg, még ha az ilyen jövedelem adóját meg is fizette.

Ez nem egyeztethető össze sem azzal, hogy (természetesen) az induló vállalatok (vállalkozások) adózott jövedelemből valósulnak meg, (amit később a fogyasztóval szemben elismertetnek), sem azzal, hogy a bérből, jövedelemből élőknek nincs olyan lehetősége, hogy a be nem fizetett adóját tőkepiaci műveletekre használja fel ilyen mértékben.

1.7. Kis összegzés az alapvetőnek tekinthető problémákról

A nemzet termelő vagyonának eltűnése, s az ehhez kapcsolódó bevételek és érdekelttség hiánya.

A teljesítmény hiány, s az eredmények eltűnése. Vélemények szerint az ipari termelés szintje a 77-78-as szintre esett vissza, s a mezőgazdaságé a 30-as évek szintjére, amit az Európai Unió miatt még csökkenteni is kellene. A gazdaság állapota olyannak tűnik, mintha háborús helyzet eredménye lenne. Holott nem volt sem tatárjárás, sem török átok, sem

osztrák uralom, sem szovjet megszállás, sem világháború, sem óriási természeti csapás, sem világgazdasági válság; - a kialakult helyzet az aktuális döntések eredménye.

Kérdés, hogy ilyen gondolkodással, amely a problémákat eredményezte, megoldható-e a növekedésre orientálódás? Azt is figyelembe kell venni, hogy a 10 évvel ezelőtti GDP elérése sem jelenti a többség számára azt az életszínvonalat, mert ez már egy másik társadalmi rendszer, saját osztozkodási feltételeivel. Probléma a folyamatos és állandósuló infláció, a hozzá kapcsolódó érdekeltséggel. Problémásnak látszik a pénz-, hitel- és kamatpolitika. Súlyos gond a fekete (szürke) gazdaság nem csökkenő, esetleg növekvő aránya. Utolsónak, - de nem utolsóként - említhető az adóterhelés szintje, amelynél az előbbiekhöz kapcsolható ok-okozati összefüggések látszanak, s az ennek ellenére meglévő szélsőséges differenciálódás. Mindez együtt a bevételhiányt eredményezi.

Az adott helyzetben a meglévő 55-60%-os elvonás mellett a bevételek növelésére az eddig járt úton nem igazán van lehetőség, sőt a javaslatok a bevételek csökkentéséről szólnak, s esetleges kamatnövekedésről, amely így együtt 400-450 Mrd forintot is jelenthet; amit valahol kompenzálni kell. Miközben a bevételek csökkennek, a kiadási igények és bajok nem csökkentek, s a konkrét helyzeteket elemezve, nem is csökkenthetők lényegesen.

Elsőként továbbra is 10,1 millió állampolgár egészségügyi ellátását kellene megoldani és javítani (s nem csak az egészségügyét), miközben az OEP jelzései szerint az egészségügy összeomlás előtt áll, amivel szemben nem a Portugál 900 dollár/fő; vagy az USA 4000 dollár/fő áll, hanem a magyar 250 dollár/fő hasonló piaci árak mellett.

A második, hogy a közel 2 millió gyerekekkel kapcsolatos oktatási, nevelési kötelezettségek ugyancsak nem csökkenthetők - Sőt!

A harmadik a családi pótlék 100 Mrd forint körüli összege, amely folyamatosan csökkenő reálértéket jelent; s ez ugyancsak nem csökkent-

hető, amikor a létminimum számítások alapján a családok 91%-a jogosult rá. (Persze létezik a másik nézet is, hogy a számítással van a probléma. Állítólag 7 millió ember kap támogatást valamilyen formában.) A sokgyermekes családok támogatásánál sem látszanak tartalékok. A három- és több gyermekes családok 70%-ánál az egyik szülő nem dolgozik. A gyógyszer-támogatás 80 Mrd forint körüli összege sem képes követni a növekvő árakat. Együtt inkább a születések számának a csökkenése felé mutat (pedig több tétel még nem is lett említve, pl. lakástámogatás), ami később jelentkező problémákat jelent.

Negyediként következzen a nyugdíjrendszer, amely közel 3 millió ember ellátását fedezné, (mivel ez sem őrzi a reálértéket a 15-17 ezer forintos átlagnyugdíjjal), miközben a jelzések szerint ez is összeomlás előtt áll, részben korosztályos problémák miatt, vagyis csökkentés itt sem tervezhető. A tőkefedezet a nemzeti vagyonban volt (egy szolidaritásos jogfolytonossági alapon), s most egy új tőkefedezeti rendszer kialakítása van napirenden állítólag, hogy csökkentse az aktív korúak terhelését. Itt látni kell egyrészt, hogy mindig az aktív korúak vállalják a terheket, legfeljebb más formában, másrészt az állami garancia nélküli magánbiztosítók, (esetleg külföldi) kötelező állami papírok vásárlása azt jelenti, hogy a fedezet továbbra is állami bevételekből (adókból) képződik teheráthárítással esetleg úgy, hogy ebből sokan kiszorulnak. Eközben a munkaképes korúak 70%-a dolgozik.

Ötödikként a rokkantak helyzetén nem segítenek (kb. 7-800ezer) a felülvizsgálatról szóló hírek.

Hatodikként említhető, hogy a munkanélküliek és szociális segélyen élőknél sem látszik jelentős megtakarítási lehetőség, miközben úgy néz ki, hogy a felmérésekből hiányzik többszáz ezer ember.

Hetedikként következő helyi önkormányzatok is állandó problémákkal küszködnek (kb. 850 hátrányos helyzetű önkormányzat van Magyarországon, mivel a helyi működési problémákon kívül itt jelentkeznek a helyi segélyezési ügyek is. (Jövedelempótló, szociális, munkanélküli,

ápolási, nevelési segély, a közmunka problémák, lakásfenntartási támogatás, eseti átmeneti segély, kamatmentes kölcsön, temetési segély, stb.) A rendőrségnél több ezer ember felvételére lenne szükség a technikai problémákon kívül, s a tűzoltóságnál állandó a sztrájkhangulat, mivel sokszor a költségek fedezetére sem látják a pénzt.

Meg kell említeni egy sajátos tendenciát, amely a problémák megoldása helyett az elodázás felé tesz lépéseket, amely később is folyamatosan veszélyes lehet, s jelentkezése állandóan várható. Ezt pedig úgy lehetne hívni, hogy a settenkedő költségáthárítás gyakorlata. Ez egyrészt az állami elosztás területén jelentkezik.

Másrészt áthárítható jellegű: Csak pár ezer forint nyugdíjbiztosítás, csak 5-10-15%-os egészségügyi térítés, csak pár ezer forintos oktatási hozzájárulás, csak kismértékű önkormányzati adó, csak egy kis vagyonszálló, csak kis áremelés - fűtés, áram, gáz, víz, szemét, gyógyszer -, ami a jövedelem differenciálódást gyorsíthatja. Mert azt látni kell, hogy itt lényegileg nem adóról vagy bevételről van szó, hanem nagyrészt a munkavállaló, az adófizető járulékos költségeiről, mint egészségügy, oktatás, nyugdíj, önkormányzat számára kifizetendő összegekről.

Ebből következően érdemes megvizsgálni más fajta megközelítést.

Amíg egy vállalat nyereséges, a költségek kifizetése után jövedelme van, (s ha ez nincs, eladósodik, szanalják, csődbe megy), addig a bérből, jövedelemből élőknel ez nincs egyértelműen meghatározva. Mármint az, hogy mi és meddig tekinthető költségnek, s mi az, ami már jövedelemnek minősül, mivel általában elfogadott elv, hogy a költségek ne adóznak, csak legfeljebb a végső felhasználónál. Röpködnek a különböző számok: 10-15-18-20-22,5 ezer forint, amelyet általában nem kísér a fogyasztói kosár vizsgálata, s a munkaerő újratermeléséhez szükséges szintek megállapítása.

Ezt a bizonytalanságot jelzi a Valutaalap javaslata, amely a minimum számításánál 15 ezer helyett, 10 ezer forint körüli összeget java-

sol, (mivel ekkor csak a társadalom harmada lenne a minimum alatt, és nem a fele), összevetve Kopits úr véleményével, miszerint: ha annyian élnének minimálbéren, mint ahányan ezt kimutatják, az emberek fele már rég éhen halt volna.

Az átlagos adóterhelés ugyan 23-25 %, ha a teljes jövedelemre vetítik ki (TB nélkül), de teljesen más képet mutat, ha a költségek fölötti szabadon elkölthető jövedelem alapján vizsgálják az elvonást.

A létminimum alatt élő társadalmi réteg nyeresége 0 vagy negatív. Ez azért fontos, mert valami vagy benne van a jövedelmekben és kifizeti, vagy benne van az adókban, s megkapja állami szinten az újraelosztás során, vagy nem lesz hozzá joga, lehetősége. Most viszont olyan költségekről van szó az államháztartási reform során, ami a bérekben, jövedelmekben sokszor nincs benne.

Az átlagos jövedelem (a magas jövedelmekkel együtt) az adóbevallások alapján nettó 26 ezer forint, ami ha eltartott is van a családban (gyerek, rokkant munkanélküli, szülő), már kérdéseket vet fel. Az adózók 43 %-a bruttó 220 ezer forint alatti jövedelmet vallott be, amihez 1,5-2 millió eltartott tartozik. (Kis jövedelem - nagy család.)

A PM véleménye szerint a társadalom belenőtt az adórendszerbe az inflációval. Itt kell megemlíteni a munkanélküli-, szociális- és rokkantségélyen élőket, s a nyilvántartásba nem vett kallódókat (kb. 1,5 millió), s a közel 3 millió nyugdíjast, akik tehervállaló képessége kérdéses. A családok 72%-a nem megy nyaralni - nincs regenerálódás. A részleges fogászati költségek hatására harmadára esett vissza az így is sajnálatosan alacsony igény. A kulturális és sportkiadás drámaian csökkent. Itt jelentkeznek legélesebben a várható energia áremelések, s a többi alapellátást jelentő drágulás. Ez a szféra a társadalom 3/4-ét, 4/5-ét jelentheti. Minden olyan megoldás, amely egyenletesen terítve, mindenkit terhelve költségtérítést vagy plusz kiadást tervez, szinte megoldhatatlan helyzetet teremt.

Sajátos képet mutat, hogy a befizetett adók 91%-át (a hírek szerint) a bérből és fizetésből élők fizetik, s ennek 60%-át az állami alkalmazásban lévők adják, amit igazolhat a nyugdíj- és egészségbiztosítás gazdálkodásának a többitől való különválasztását célzó feltevést mereven elutasító álláspont.

2. Következtetések

Az első és legfontosabb következtetésnek látszik, hogy ha sem a bevétel nem növelhető jelentősen, sem a kiadás nem csökkenthető a járulékos problémák miatt, más megoldást kell találni az eddigi gyakorlathoz képest is. Hosszabb távon a problémákat csak egy gyorsuló növekedés oldhatja és tüntetheti el, de az ilyen elképzelések egyenlőre nem játszanak lényeges szerepet, vagy nem alakultak ki az összefüggő rendszerbe beilleszthetően. Nem látni egymással harmonizáló elképzeléseket sem a kereslet növelésénél, sem az eladás növelésénél, sem az eredményes exportnál, sem a még hátralévő privatizációnál, a tulajdonviszonyok rendezésénél, sem az infláció (az ilyen érdekeltség) csökkentésében, a fekete gazdaság visszaszorításában, sem a mezőgazdaság, tudomány, oktatás, információ, egészségügy, lakásépítés, energia-politika, stb. területén.

Ilyen helyzetben sarokpontnak látszik az adórendszer kérdése, amely minden területet érint és állami eszközökkel megvalósítható, s amely kikényszerítheti az együtt gondolkodást, s ennek alapján pedig valamilyen „demokratikus kompromisszumot.” Az eddigi egyedi elképzelések erre nem adtak lehetőséget. Egy növekedésbarát feltételrendszer csak társadalmi közmegegyezésen alapulhat, mivel megvalósításához az összes érdekelt fél támogatására szükség van. A játékszabályok legyenek átláthatóak, követhetőek, ellenőrizhetőek, így az értékeléshez és a döntésekhez alapot adóak, s ezután meghatározó lehet egy ilyen adórendszer. Nem számíthat támogatásra az olyan gyakorlat, amely az egyéni (közösségi) élet lehetőségeit nem biztosítja. Még a tervgazdaság lebontásának legelszántabb hívei is beláthatják, hogy az embereknek, a társa-

dalomnak tervezhető viszonyokra van szükségük, s erre épülhet (a jogokkal és kötelességekkel együtt járó) döntési szabadság. Kiemelkedő jelentősége van a tervezhetőségnek egy olyan társadalomban, ahol a változás rövid idő alatt az ún. „álegyenlőségtől” haladt az elrémisztő, hozzáadott értékkel nem igazolható, szélsőséges differenciálódásig; a monopóliumoknak, a monopolhelyzetnek s monopóliáknak alárendelt, elszabadult piacig. Itt mindennek szabadon emelkedhet az ára, kivéve a munkaerőnek; holott ha piac van, s munkaerőpiac is van, akkor ennek is piacszerűen kellene viselkednie, mivel a költségek itt is változnak. Ez a társadalom többsége számára semmilyen jövőképet nem biztosít, és úgy tűnik egyenlőre, hogy a politikai monopolhelyzetnél sokkal keményebb korlátot jelent a gazdasági és kapcsolódó politikai monopolhelyzet.

A rendszerváltó elit megfogalmazódott elképzeléseiben célként a piacgazdaság, a polgári társadalom, a demokrácia megteremtése szerepelt az első helyen. Mára már látszik, hogy tartósan nem lehet politikai demokráciáról beszélni, gazdasági demokrácia nélkül. Ez viszont feltételezheti a hozzá való tulajdonviszonyokat, döntéseket, s így a tulajdonalapú érdekeltséget (tehervállalást), ami a piacgazdaságban meghatározó (lehet), mert érdekeltség nélkül nincs jól működő program (társadalom) mivel ez dönti el, hogy kinek, kiknek az érdekében működik a tulajdon.

A tulajdonviszonyokból kiszorult társadalomból, hogyan jöhet létre a polgárság (a szűk tulajdonosi elit érdekei és ennek érvényesítése mellett), ha a munkabér alakításában nem vesz részt?

Az államnak nem az lenne a feladata, hogy a tőkefelhalmozást, a profitot, a hatékony befektetést eldöntse (ez legyen piaci ügy) és biztosítsa, hanem a versenysemlegesség biztosítása, a piac hibáinak korrigálása, s a növekedésre alkalmas feltételrendszer kialakítása. Ha viszont a piac, az elsődleges elosztás (osztzkodás) hibáit nem sikerül kezelni, akkor lép elő a szociális állam az újraelosztás lehetőségével, a hosszú távú problémák csökkentésével, mivel a piacon eleve a rövid távú érdekeltség

a meghatározó. Jelenleg az un. szociális államnak a lebontása a cél (mivel úgymond, az állam nem bírja a terheket) a piaci problémák széles körű vizsgálata, megoldása nélkül, amit állítólag „a láthatatlan kéz” majd elvegez a működő tőke vezérlete mellett.

Ma az általános ideológia: kis befektetés - nagy haszon; a gyakorlatban az adózás alapján: „Csak költség - és nincs haszon” felfogás érvényesül. Nagy az anyagi kár, a visszaesés, de sokkal nagyobbak tűnik az a zűrzavar, ami a fejekben van. A kialakult széleskörű bizalmatlanság mellett, mindenekelőtt erkölcsi tőkére, a látható kéz (kezek) működésére van szükség, s a piac és a kereslet által is egyre jobban célként szereplő hozzáadott értékre. Ezek létrejöttéhez viszont jó döntésekre van szükség, ami megkívánja a gazdaság demokratizálását, az elhatárolt jogú és felelősségű szinteket, és összefüggésük együttmozgását.

Ennek érdekében bizonyos korlátokat szükséges felállítani:

- *Korlát a piaci hibáknak:* a minőséggel, költségekkel nem igazolható áremeléseknek (a monopolhelyzetnek) a költséget növelő gyakorlatnak amely fölött még hasznot is realizálnak az adóeltitkolási lehetőségeknek az ilyen érdekeltség kialakításának, az állami és egyéni terheket növelő bér- és költség lenyomásnak.

- *Korlát az egyénnek:* ha nem a teherviselő képessége arányában vállalja a közterheket.

- *Korlát az államnak:* ne szabadon változtassa, növelje az elvonásokat, ne szabadon csökkentse a kiadásait az alapvető társadalmi költségeknél. Ne alkalmazhasson korlátlanul költségátcsoportosítást. Ne minden költség az államon keresztül jelenjen meg.

- *Korlát az önkormányzatnak,* mivel nem csak szakmai, hanem lobby és egyéni érdekek is működnek a közfinanszírozás elterjedésével az erős alkupozíciót nem csak az állammal, hanem az egyénnel szemben is érvényesíteni tudja, vannak területi, szakmai egyenetlenségek, érdekér-

vényesítési erőviszonyok, mert nem tisztázottak a biztosítási elvek, a kötelezettségek, az ellenszolgáltatások, a kompetencia határok.

Ha megvizsgáljuk az emberekben megbújó képességeket, erre fel lehet rajzolni egy eloszlási görbét, ami elég egyenletesen jelentkezik társadalmilag. Ha erre rátesszük a képességek kibontásának, a tanulás, a tudás megszerzésének görbéjét, már egy torzulás jelentkezik, ami az esélyegyenlőség kategóriája. Ha ehhez az értékalkotás görbéjét illesztjük, akkor tovább torzul, mivel itt meghatározó a tulajdonviszonyok kérdése, újabb módosítást eredményez az életszínvonal (az értékes élet) vizsgálata, ami már az aktuális gazdaságpolitika, és, adórendszer függvénye, bizonyos értelemben erkölcsi kategória is.

Az adórendszernek figyelnie kell arra, hogy valakinek képessége, tudása, és cselekvése alapján milyen életminőségre van lehetősége.

Az eddigiek alapján kevesebb érv szól az adórendszerben az egységes elbírálás, a vállalat semleges (költség-munka-tőke-jövedelem) adórendszer mellett, mint a költségek és a jövedelmek különválasztásával mellett, a költség és a jövedelem(vagyon)semlegesség mellett. (Pitti Zoltán véleménye szerint az összes vállalati költségen belül az anyagi jellegű költségek 74%-ot képviselnek, s így maximum 26 % maradt a jövedelmek és ezek költségeit jelentő terhekre, amelyek a bevallások alapján további differenciálódást mutatnak.)

A jövedelmek és a költségek elválasztására törekedve szigorú költségelszámolást kell alkalmazni a felhasznált átvitt értékre (hogy megtörtént-e, s így gyorsított amortizációt alkalmazni az inflációs veszteség miatt) részint a többi költségre akár úgy, hogy a felvett, adózott jövedelem arányában maximalizálva van. (Esetleg arányában rögzíthetően).

A költségsemlegesség azt is jelenti, hogy az alapköltségeket a jövedelem, a bér esetében is el kell ismerni, ami az emberi, családi, társadalmi lét minimumát jelentené. Így lehetne lépni az egységes teherviselés felé, ahol minden jövedelem egységesen, semlegesen lenne terhelve a

költségekre, amelyek nem adóztatottak. Minden forintban benne lehetne a társadalmi költség is szektor- és jövedelem semlegesen. Figyelembe kell venni azonban, hogy a mostani nettósított bérekben általában nincsenek benne az eddig társadalmi teherként jelentkező költségek, amelyek szétterítését most tervezzük. Ez sok helyen bérreformot igényelne, ami nem a különböző jövedelemszintekről szólna, hanem az alapköltségekről, mert a béreknek fedezniük kell az összes költséget egy minimális szintig, akár órabérre lebontva.

Ezen az alapon már lehetne lépni a semleges adózás felé, amely formai adózással valósítható meg a legtisztábban, s így a progresszív terhelés megszüntetését is jelentené.

A döntésekből kiszorult társadalom a költségkorlátokra épített adósemlegesség talaján bonthatja ki akarátát, képességeit, s indíthat be olyan folyamatokat a helyi szinteken, amely a legeredményesebb formát választja az adófeltételek miatt létező átcsoportosítás helyett. Ha a munkáltatónak az ingyenes munkaerő, az államnak a nettó befizető kell, akkor előbb-utóbb az állampolgár is elgondolkodik, hogy neki mire van szüksége.

Sokan akarnak ma rendet tenni az országban, de a rendnek kell, hogy értelme legyen mindenki számára, s így az értelemnek viszont kell, hogy rendje legyen ugyancsak mindenki számára.

3. A koncepció leírása

Az eddigi áttekintés alapján az látszik, hogy az adórendszerben más logikát érdemes használni, mint az eddigi, amely nem mutatja a problémák megoldását.

Ha nem születnek megfelelő törvények, tovább nő az egészségtelen differenciálódás, ami robbanáshoz vezethet, s ez az elitnek sem érdeke. Ha meg lehet (kell) kötni a társadalmi kompromisszumot, az nem igazán a különböző jövedelmekről szól (arra alapozódik), hanem a létmini-

mumra, amely így vagy úgy mindenkit megillet. Az ilyen jövedelmek adóztatása, vagy költségek nem elismerése káros (s szinte bűn), ez értékzavarokat, bizonytalanságokat okoz, és meggátolja az ilyen jövedelmek képződését, az ezt segítő formák kialakulását, növelve a támogatási igényt.

Ezek után az egyik sarokpont a létminimum szintű költségek felvázolása és költségként kezelése (amelynek persze minden döntési szintre van érvényessége - egyén, család, vállalat, önkormányzat - de kezelni csak a helyi, adott szinten célszerű), s ezek adóterhelésének megszüntetése.

Ebből következik a koncepció második sarokpontja: elmozdulás szubszidiaritás felé, (közvetlen és részvételi demokrácia), amely egyre több kérdésben (ami eddig állami, önkormányzati ügy volt) megengedi és elvárja a döntés jogát és felelősségét. Felhasználva az előzőekben felsorolt helyzetértékelés eredményeit, megoldásaként a költségek és a jövedelmek következetes szétválasztása látszik a legmegfelelőbbnek. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy a javaslat nem a teljes adórendszeréről szól, (nem foglalja a vállalatok, vállalkozások költséggazdálkodását is jelentő tevékenységével, habár elkerülhetetlenül érinti azt), csak a személyi jövedelmeket, s ezek járulékos költségeit próbálja egységes elbírálás alapján kezelni, ami lényegileg a termékekben, szolgáltatásokban megjelenő hozzáadott értéket jelentené. Ez lényegileg a költségek (átvitt érték) fölött jelentkező jövedelmet (hozzáadott értéket), s annak adóját jelentené (társadalmi költség), hozzáadott érték (értéknövekedési vagy növekményi) adóként. Ez a forgalmi szinten realizálná, a mai problémás általános forgalmi adó helyett (megszüntetve a most használatos progresszív jövedelemadót és a kapcsolódó TB befizetéseket), minden költségeken kívüli forintot egységesen lineárisan terhelve.

A javaslat lényege az: egy személyi jövedelemmel arányos lineáris, 50%-os hozzáadottérték-adó, amelyből mindennek előtt fedeződne a

személyi jövedelem tulajdonosának alap-, létminimum- és családi költségei, s ezek fölött jelentkezne a központi adó.

Gyakorlatilag olyan költségekről van szó, amelyek most az államon és az önkormányzatokon keresztül realizálódnak a befizetések és a kötelezettségek összehangoltsága nélkül. (Egészségügy, oktatás, nyugdíj, területi önkormányzat, stb.) Mivel sokfajta költség sokfajta útvjáról van szó, amelyet ma a több helyen felvett juttatások köre kitér, (amelyet így csak nagyon bonyolultan, átláthatatlanul lehetne kezelni) felvetődik az egy helyen vezetett elszámolás igénye.

Erre legalkalmasabbnak a helyi önkormányzati szint látszik, ahol a legtöbb jövedelem keletkezik és ahol a költségek többsége megjelenik, és az egyének, családok, vállalkozások élete ráláthatóan zajlik (esetleg támogatandóan), együtt a legjobban ellenőrizhetően.

Gyakorlatilag ezt a rendszert úgy lehetne megvalósítani, ha minden jövedelem adóját a jövedelemtulajdonos által meghatározott önkormányzathoz fizetik be (függetlenül attól, hogy hol keletkezik a jövedelem) egy helyre, s innen történik a kifizetés a különböző költségek fedezésére. Megjelenési formája a minden jövedelmet és költséget jelentő hozzáadott érték tétel (amely az árban is megjeleníthető), aminek a fele jövedelemként kerül kifizetésre, s a másik felét az adott (helyi) önkormányzathoz fizetik be, nagyrészt a vállalatok, vállalkozásokon keresztül, ahol mint átfutó tétel jelentkezne egységesen minden jövedelemre. A befizetett adót családi számlán lehetne (kellene) kezelni (a költségeket ebből fedezve és elismerve), s így lényegileg megvalósulna egy családi adózási rend, ami ma egy általános igény, s a mai adórendszerbe nehezen beleilleszthető.

Nézzük sorban az alapköltségeket, amelyeket fizetni kell:

A nyugdíjakra az ún. három lábbon álló javaslat látszik a leghatékonyabbnak. Ez a három részből álló juttatás az alábbi:

Az *első* a ledolgozott évek után járó juttatás, (amely jól kapcsolódik a Nyugdíj Biztosító elképzeléseihez), amely minden év után havi 500 forintot biztosítana a mostani árviszonyok alapján, és az inflációval indexálni kell. Ez pl. 10 év után havi 5.000 forintot, 20 év után havi 10.000 forintot biztosítana.

Ezt egészítené ki a *második rész*, amely az önkormányzatokhoz befizetett adóból realizálná az előbbieken meghatározott minimum szintet biztosítva (500 forint), ami lényegileg a befizetett összeg kamatait jelentené (most kb. havi 2000 forintos összeget jelenthet) a meglévő központi nyugdíj terheket évről-évre csökkentve, s egyre nagyobb teret adva az un. tőkefedezeti rendszernek. A mai árakon számolva negyven év alatt 960.000 forint befizetése történik meg, amelynek a kamatai már biztosíthatják a minimális életlehetőséget a mai kamatokkal. Ha viszont a kamatok pl. 10% alá csökkennek, ez már nem valósul meg, ezért célszerű a befizetés nagyságát az aktuális kamatjövdelemhez kötni, amely biztosítja a mai 500 forintot. Természetesen, ha valamilyen reálkamat képződik a befizetésre, az már módosíthatja az eredményt: pl. egy 3 %-os reálkamat 40 év után 1.863.919 forintot eredményez a nyugdíj fedezésére. Ez az összeg örökölhető legyen, ami javíthatja a család gazdálkodását (pl. lakás, oktatás), s segíthet az újabb biztosítások megalapozásában. Hosszabb távon valószínűleg a megoldás az lesz, ha a nyugdíj családi ügyként jelenik meg az aktívak és nem aktívak viszonyában. A befizetések helyének ma (az egyre több lehetőség mellett is) nagyobb garanciával, s a kisebb költséggel (2%) dolgozó Nyugdíj Biztosító látszik a legmegfelelőbbnek (együtt kezelve az államilag biztosított összeget a befizetett tőke kamataival).

A gyakorlati eredmény úgy nézne ki, hogy pl. 20 év után az állam biztosítana - ugyancsak a mai árakkal számolva - 10.000 forintot; amit kiegészítené a 20 év alatt befizetett 480.000 forint után járó havi 10.000 forint az évi 120.000 forintos, 25%-os kamatból. (Ha a reálkamat, a példánál maradván 3%-os, akkor a havi juttatás 13.838 forintra emelkedik.)

Ezzel a megoldással mindenki számára átlátható és követhető lenne napra készen, hogy milyen nyugdíjra számíthat, amit kiegészíthet a harmadik lehetőség: az adózott jövedelemből megvalósuló befizetés. (El lehetne gondolkodni az élet- és balesetbiztosítással történő összekapcsoláson is.) Ez a megoldás javíthatná a befizetési hajlandóságot, segíthetné a biztosítók függetlenedését, csökkentené az állami terheket hosszabb távon és tervezhető módon, s évente 100 Mrd forintos tőkefelhalmozást eredményezne.

Kérdés a jövedelem nélküliek (munkanélküliek) biztosítási lehetősége.

Az egészségüggyel kapcsolatos javaslat is nagyrészt a befizetett adókból megvalósuló átcsoportosítást jelenti megegyezés szerint, ami a mai adatok alapján 4-5.000 Ft/hó/fő nagyságrendet feltételez minden családtagra érvényesen. Az összeg nagysága változhat (s eleve széleskörű egyeztetést igényel) a kialakuló gyakorlattól függően, csak az a lényeg, hogy ebből megvalósuljon egy teljes körű alapellátás. (A befizetés nagyságrendje 50-60.000 Ft/év/fő, vagy 200-240.000 Ft/év/4 tagú család.) Az összes befizetés 500-600 Mrd forint között lesz megegyezés szerint, amelyet minden állampolgár után fizet valaki; vagy a jövedelemadóból az önkormányzat, vagy ha nincs jövedelem, az állam. Ezt kísérhetik azután az adózott jövedelemből megvalósuló, minőségi plusz igényeket kielégítő szolgáltatások.

A befizetéseknek több formája is elképzelhető: az egyik az állami szintű egészségügyi adóként történő befizetés, amely garantálja a teljes ellátást igénytől, költségektől függően, vagy függetlenül. A másik lehetőség az EÜ önkormányzathoz egy összegben történő átutalás, megőrizve az önkormányzat önállóságát, ugyancsak teljes körű ellátást igényelve. Lehetséges a biztosítási elv is, ahol minden ellátásra, kezelésre kidolgozzák a normatívákat (kb. most 200 millió eset/évről van adatom), s a biztosító(k) kontrolja, szakmai ellenőrzése mellett történik a kifizetés ellátástól függően. Van lehetőség az amerikai formula felé haladás alapján is, amely közvetlenül az egészségügyi komplexummal történő

megegyezésre alapozódik, amely valamilyen fix összegért kontrollt és teljes ellátást ígér. (állítólag ezen a területen 40%-kal csökkentek a költségek.) Van lehetőség az összeg megbontására is, és külön átutalnia családi orvosnak, a fogászatnak, a gyermekorvosnak, a szakrendelőnek, az országos önkormányzatnak a megegyezett összeget. Az összes megoldási lehetőséget figyelembe kell venni a megfelelő kompromisszumokhoz, nehogy a leggyengébb alkupozícióban lévő állampolgár veszítse a legtöbbet a részleges ellenszolgáltatással. Át kellene gondolni egy gyógyszer- és táppénz biztosítási rendszer (86 Mrd + 49 Mrd) kidolgozását a munkáltatókkal egyeztetve, az egyenletesebb költségelszámolás felé haladva, s alapprioritásként minden szinten a megelőzést szükséges a középpontba állítani. Összességében ez lehetőséget adna a nehezen ellenőrizhető szolgáltatások társadalmi szintű ellenőrzésére (kontroljára) a szakmai mellett.

Az oktatással kapcsolatos költségek is nagy részben a befizetett adóból történnek az önkormányzattól a szülők által megjelölt oktatási intézményhez. Itt a rendelkezésre álló állami támogatási normatíva rendszert használjuk, de egyedi eltérések lehetségesek. Óvoda 27.500 Ft/év; általános iskola 41.000 Ft/év; gimnázium 62.500 Ft/év; szakközépiscola 66.000 Ft/év; szakmunkásképzők (elmélet) 42.100 Ft/év - (gyakorlat) 40.600 Ft/év. Ezek alapján havi 3-6.000 forint közötti összegekről van szó, amely javítaná az iskola, gyerek, szülő kapcsolati rendszert, az igényeket és szolgáltatásokat összehangolva a közvetlen érdekelttség és lehetőség talaján. Az egyetemi, főiskolai oktatási költségek nagyságuk miatt nem illeszthetők teljesen a jövedelemadó rendszerbe, s párhuzamos megoldásokat igényelnek. Lehetőség az adórendszerben támogatott elő takarékosági forma, a jó tanulók fokozott támogatási rendszere, a tanulási hitelek rendszerének bevezetése, a később visszafizetés kialakítása, a tanulmányi szerződések rendszere a vállalatoknál. Itt is széles körű szakmai egyeztetésekre van szükség minden érdekelt fél részvételével, a változtatás lehetőségével, amire az adórendszer lehetőséget ad.

Az önkormányzatok működését is az ide befizetett adókra érdemes alapozni úgy, hogy a rászorulóknak a szükséges támogatási forma megmaradjon az eltérő adottságok, lehetőségek miatt. Az önkormányzati célú pénzeket úgy kell kalkulálni, hogy ne legyen szükség az adózott jövedelem adóztatására (súly, telek, ház, stb.), mivel az adórendszer a létminimumra alapozott. A rendelkezésre álló adatok szerint, adófizetőnként havi 4-6.000 forint adódik, de itt is többsikű megegyezés szükséges az eltéréseket figyelembe véve.

Rendőrség, tűzoltóság esetében is adódik a lehetőség, hogy a költségek egy része területi ügy legyen úgy, hogy a szakmai irányítási kapcsolati rendszer megmarad.

Ez havi 1.500-2.000 forintot jelenthet adófizetőnként.

Pártoknak, társadalmi- és civil-szervezeteknek az egyházaknak a támogatását is itt lehetne megoldani, ami havi 500-1.000 forint közötti összeget feltételez adófizetőnként 100-100 forintos bontásban. Ha az adóalany megjelöli a támogatandó szervezetet, közvetlen átutalással, ha nem, akkor a megegyezett (kialakított) normatívák alapján történik az osztozkodás.

Összegezve a költségeket: adófizetőként ma saját költségei (terhei) alapján 13-15.000 Ft adódik havonta, s az eltartottak után 7-11.000 Ft, ahol persze sok egyedi eltérés lehetséges, de a nagyságrendet nem érinti lényegesen, mivel részben egymást egyenlítik ki. (Magyarországon 970.000 családban nincs gyerek; 930.000 családban 1 gyerek van; 730.000 családban 2 gyerek van; 130.000 családban 3 gyerek van; 37.000 családban 4 és több gyerek van. Nincs adat, de a 2,9 millió családhoz tartozó, közel 3 millió gyerekből 2 milliót lehet nagyságrendileg eltartottnak tekinteni a munkanélkülieken kívül.

Az összes önkormányzaton keresztül futó költségátétel az 1.500 Mrd Ft-os jövedelemadó esetén:

Nyugdíj: havi 2.000 Ft-tal, 4,2 millió főre számolva 100 Mrd forintot jelentene.

Egészségügy: havi 4-5.000 Ft-tal, 6,2 millió főre számolva 300-370 Mrd forintot jelentene.

Oktatás: havi 3-6.000 Ft-tal, 2 millió főre számolva közelítőleg 300 Mrd forintot jelentene.

Önkormányzat: havi 4-6.000 Ft-tal, 4,2 millió főre számolva 200-300 Mrd forintot jelentene.

Rendőrség, tűzoltóság: havi 1.500-2.000 Ft-tal, 4,2 millió főre számolva 75-100 Mrd forintot jelentene.

Pártok, szervezetek: havi 500-1.000 Ft-tal, 4,2 millió főre számolva 25-50 Mrd forintot jelentene.

Az adatokat összegezve, országosan 1.000-1.220 Mrd forint eredmény adódik a 3200 önkormányzaton keresztül közvetlenül kifizetett pénzekre. Az állam központi bevétele (ebből) a jövedelemadóból így 300-500 Mrd forint lenne úgy, hogy közben nagyrészt „megszabadulna” a sok problémát jelentő területektől, segítve a helyi és önkormányzati önállóságok kialakulását. Ide (ebbe a körbe) kell beszámítani a felvett jövedelmek vásárlásakor keletkező bevételeket (nem pontosan meghatározható) az áru-pénz-áru logika alapján.

Érdemes most megnézni ezen logika alapján a bevételek (jövedelmek) adóterhelését, amely az itt felsorolt költségek fölött keletkezik. Bevételek alatt értendő ma a személyi jövedelem és terhei úgy, mint Szja, TB, munkavállalói levonás együtt számolva. Az itt javasolt megoldásra való átállás egyszerűen megvalósítható, mivel az Szja utáni pénzüsszegek duplázásával megvalósítható a vállalatnál úgy, hogy annak szintjét nem változtatja. (Csak a munkavállalói rész miatt növelve azt.)

Bevétel (évi)	Jövedelem (évi)	Költség (évi)	Költség (évi)	Adó (évi)	A bevétel %- ában (évi)
500000	250000	180000	15000	70000	14 %
		240000	20000	10000	2 %
		300000	25000	- 50000	negatív adó=támogatás
600000	300000	180000	15000	120000	20 %
		240000	20000	60000	10 %
		300000	25000	0	0 %
		360000	30000	60000	negatív adó=támogatás
700000	350000	180000	15000	170000	24,28 %
		240000	20000	110000	15,71 %
		300000	25000	50000	7,14 %
		360000	30000	- 10000	negatív adó=támogatás
800000	400000	180000	15000	220000	27,5 %
		240000	20000	160000	20 %
		300000	25000	100000	12,5 %
		360000	30000	40000	5 %

Bevétel (évi)	Jövedelem (évi)	Költség (évi)	Költség (évi)	Adó (évi)	A bevétel %- ában (évi)
		420000	35000	- 20000	negatív adó=támogatás
900000	450000	180000	15000	270000	30 %
		240000	20000	210000	23,3 %
		300000	25000	150000	16,6 %
		360000	30000	90000	10 %
		420000	5000	30000	3,33 %
		480000	40000	- 30000	negatív adó=támogatás
1000000	500000	180000	15000	320000	32 %
		240000	20000	260000	26 %
		300000	25000	200000	20 %
		360000	30000	140000	14 %
		420000	35000	80000	8 %
		480000	40000	20000	2%
		540000	45000	- 40000	negatív adó=támogatás
2000000	1000000	180000	15000	820000	41 %

Bevétel (évi)	Jövedelem (évi)	Költség (évi)	Költség (évi)	Adó (évi)	A bevétel %- ában (évi)
		240000	20000	760000	38 %
		300000	25000	700000	35 %
		360000	30000	640000	32 %
		420000	35000	580000	28 %
		480000	40000	520000	26 %
		540000	45000	460000	23 %
		600000	50000	400000	20 %

Az alapköltségek mellett az államnak megvan a lehetősége egyéb költségek elismerésére, amelyek a minimum teljesítése után valósíthatók meg, úgymint: szerzői, művészeti, sport, tudományos, lakásépítési, karitatív, energiatakarékosági, környezetvédelmi, stb. tevékenységek költségei. A konkrét költségeket átnézve az derül ki, hogy a minimum fedezésére legalább évi 360 ezer bruttó forint szükséges egy személyre kivetítve, (ami megközelítőleg 200 Ft-os órabért feltételez), s ez kikényszeríti egy „bérreform” igényét az alacsony jövedelmű területeken, mert másképpen államteher marad (a munkavállalás mellett), mivel ez mindenkit megillet.

Segítheti a befizetési hajlandóságot a közvetlen költségeket elismerő megoldás a közvetlen érdekeltség miatt (a fekete-gazdaságot is csökkentve), mivel az alapköltségek adójellege csökken, pedig az elvonás nem csökkent lényegesen az 50%-os szinttel. (A központi adó a jövedelemre országosan kb. 15%-ot jelenthet.)

Ezt még segítheti a kártyarendszer - ujjlenyomattal hitelesített - elterjedése. A társadalmi igazságosságnak tesz eleget, hogy a lineáris adó ellenére a költségek fölött keményen progresszívan működik az elvonás. Előny lehet az is, hogy a maximális elvonás ebben a megoldásban viszont nem lehet több, mint 50 %, ami látható, ha összehasonlítjuk a most használatos gyakorlattal a publikált számítások alapján.

Vállalkozó: *1.000.000 forintos éves bevételéből* 540.000 forint a TB járulék, 347.500 forint az Szja, és a saját jövedelme (a profit) 112.500 Ft, ami 88%-os elvonásnak tekinthető.

Vállalati dolgozó: *180.000 forintos éves bevételéhez* 97.200 Ft a TB járulék és 11.004 Ft Szja tartozik (az előleg alapján), miközben a saját jövedelme 150.996 Ft, az összes vállalati 277.200 Ft-ból (46%-os elvonás). *600.000 forintos éves bevételéhez* 324.000 Ft TB járulék és 145.500 Ft Szja tartozik (az előleg alapján), miközben a saját jövedelme 394.500 Ft, az összes vállalati 924.000 Ft-ból (57%-os elvonás).

Összehasonlítva a két adórendszert, látszik, hogy a vállalatok jövedelemalapú terhelése kismértékben (a vállalkozásoké jelentősen) csökken, s lényeges a változás az egyénnél is költségektől függően úgy, hogy közben az országos adatok teljesülni látszanak a forgalmi adó jellegen keresztül. A vállalati bevallásokban megjelenő 74%-os anyagi jellegű költségek mellett az itt javasolt megoldásban a hozzáadottérték-adó 12-14%-ot jelenthet az árban a mindenkori végső fázisnál.

Egy terület nem volt beépítve a javaslatba, s ez pedig a mostani nyugdíjrendszer, amely a tökefedezeti és magánbiztosítások kiterjedése mellett évről-évre csökkenő, nagyrészt számítható tételt jelent. Egyrészt egy létminimumra alapozott adórendszerbe nem fér bele, másrészt az alapköltségek rendszeréhez nem illeszhető.

Ha figyelembe vesszük a vállalatok terhelésének a csökkenését, s hogy ebben a megoldásban megszabadulnak az ÁFA (550 Mrd forintot jelentő) tételétől látható, hogy a pénzfedezet megvan (megmaradt) a

vállalatoknál a mai árak alapján, s ez egy kb. 20 %-osra lecsökkent TB terhet jelent, tovább csökkenő tendenciával, bizonyos mértékben tervezhetően.

4. Az adójavaslat mellett szóló érvek

A javasolt adóforma a költségsemlegességre épített, személyi jövedelemmel arányos, lineáris, (50%-os), hozzáadott érték-alapú forgalmi adó, amelyből az alkalmazott megoldásban lehetőség van a társadalmi költségekből a jövedelem-tulajdonosok eltérő, egyéni és családi alap-költségeit közvetlenül elszámolni és fizetni.

Ez a megoldás megfelel a nemzetközi elmélet és gyakorlat által kialakított „jó” adórendszer ismérveinek, legalábbis a többségének, s az adófizetők követeléseinek:

- ↳ Igazságos, mert figyelembe veszi az egyéni teherviselőképességet minden esetben.
- ↳ A lineáris adó nem torzítja a termelési tényezők hatékony felhasználását, inkább esetleg segíti azt, javítva az összehasonlítás lehetőségeit az arányosságával.
- ↳ A gazdasági változásokat, ingadozásokat nem torzítja, inkább követi (pl. az infláció változásával nincs szükség az adórendszer módosítására, csak a költségek figyelésére).
- ↳ Könnyen átlátható minden szinten és időben, függetlenül a képzettségtől.
- ↳ Valószínűleg sokkal olcsóbb lehet egyéni és társadalmi szinten, mivel megszűnik a problémás elszámolási rendszer, az év végi bevallás, az adóelőleg, s azok többszintű kezelése, átalakulva inkább csak nyilvántartássá, ami egyszerűbben kezelhető.
- ↳ Nem fogja vissza a teljesítményeket a progresszív helyett alkalmazott lineáris megoldás, sőt a közvetlen költségek figyelembe vétele inkább segítheti megjelenését.

- ↪ A méltányosság elvének is megfelel, mivel nem, hogy figyelembe veszi a család működését, hanem a költségek elismerésével ki is kényszeríti az arra alapozott tehervállalást.
- ↪ Az igazságosságnak is megfelelhet, ha minden jövedelemre alkalmazható.
- ↪ Segítheti a bizalom kialakulását az átláthatóság, a szintek- költségek elválasztása, az egységes kezelési lehetőség, a közvetlen érdekelttség felismerése, a beépített korlátok hatására.
- ↪ A jövedelem-igazságtalanságokat csökkentheti azáltal, hogy az alapköltséget nem tekinti jövedelemnek (s elvárja meglétét), hogy minden jövedelmet egységesen terhel (a terhelés szintjét csökkentve), s hosszabbtávú hatásokra épít semlegességével.
- ↪ A javaslat minden jövedelem egyforma adóztatásáról szól.
- ↪ Az adótörvényeken kívül szükség lenne az alkotmányos rögzítettségre is, mivel emberi, családi létminimumról is szó van, ami nem csak adótechnikai kérdés.

Áttekintés a feltételezhető előnyökről:

Előnynek lehet tekinteni, hogy nem adóelőleg fizetése történik, hanem minden esetben adófizetés:

- ↪ Mert egyszerűsödik a számolás, s nem csak évvárás után lesz teljes az adóbevallás, hanem minden befizetés után.
- ↪ Mert sávok átlépésével nem változik utólag az adótartalom, mivel nincsenek sávok.
- ↪ Mert egyszerűbben kezelhető a több helyről jövő jövedelem, s adója, a részmunkaidős tevékenység, az egyszeri vállalás kötelezettsége, a túlmunka, a mellékfoglalkozás, a jutalmazás.
- ↪ Mert nem igényel bonyolult adóbevallást csak jövedelemnyilvántartást, mert a többit az adott adminisztráció végzi, s ennek eredménye a társadalmi költség- és idő-felhasználási tényezőnek a javulása lehet.

Előnyek lehet tekinteni:

- ↳ Hogy minden forintnak van jól látható jövedelem- és adótartalma, mégpedig minden esetben ugyanolyan arányban.
- ↳ Hogy jobban ellenőrizhető minden szinten, s az állam megszabadul több millió adóbevallástól.
- ↳ Hogy megszűnik a teljesítmény visszatartásra ösztönző progresszív adó, s a járulékos adó (TB).
- ↳ Hogy nem jövedelemadó fizetés történik, hanem jövedelemmel arányos adó a végső felhasználótól.
- ↳ Hogy az adó a legeredményesebb, leghatékonyabb helyen a forgalmi szférában jelentkezik.
- ↳ Hogy a létminimumot nem terheli adó, sőt költségeit elismeri minden esetben.
- ↳ Hogy a család terheit figyelembe veszi az adó, akár több generáció esetén is.
- ↳ Hogy a mostani többfázisú támogatás egy helyen tisztázódna a kötelezettségekkel.
- ↳ Hogy jobban láthatóvá válnának a létminimum költségei, hogy megfizetik-e és ki.
- ↳ Hogy a másik oldalról nézve, ki, mit fizet meg és mit várhat el érte minden szinten.
- ↳ Hogy mennyit fizet az utolsó fázisban (termékre, szolgáltatásra) a jövedelem és adó megegyezése miatt.
- ↳ Hogy tisztábban látható lenne, hogy az áremelés költség vagy jövedelem változása miatt következett-e be.
- ↳ Hogy az adó semleges lenne a vállalatoknál minden jövedelemre, s a fizetendő alapköltségek miatt is.
- ↳ Hogy a megoldás lehetőséget ad az adózott jövedelem adóztatásának megszüntetésére is.
- ↳ Hogy a közvetlen költségek elismerésével javíthatja a befizetési hajlandóságot, mivel eddig a szintig (egyéni, családi) csak magának dolgozik a jövedelem-tulajdonos, ami csökkenti az adójelleget.

- ↪ Hogy a megoldás segítheti az önkormányzatok, pártok, civil szervezetek önállóságának kialakulását.
- ↪ Hogy tisztábban mutatkoznak a különböző költség- és jövedelemtényezők.
- ↪ Hogy megszűnik a problémás ÁFA és előleg befizetési, visszaigénylési rendszer, mivel a költségtényezőket nem veszi figyelembe az adó, s így nem kell elszámolni, visszaigényelni.
- ↪ Hogy a megoldással csak forgalmi-, fogyasztási-, jövedéki-, stb. adók terhelik a jövedelmeket.
- ↪ Hogy hosszabb távra tervezhető viszonyok alakulnának ki, minden szinten.
- ↪ Hogy a költségek változásánál, az inflációnál nem kellene változtatni az adórendszeret.
- ↪ Hogy lényegesen csökkenne az állami újraelosztás, valószínűleg 30 % alá.
- ↪ Hogy el lehetne választani az alapköltségeket a szociális állam terheitől.
- ↪ Hogy 5-600 ezer eddigi, lényegileg állami alkalmazott ténylegesen, sokkal inkább a közalkalmazottja lenne az átalakult, vertikális és horizontális alkupozíciók megváltozása miatt, a közvetlen érdekelttség talaján.
- ↪ Hogy lényegesen javíthatná a közvetlen értékítélet, közvetlen döntés, s a közvetlen felelősség kialakulásának lehetőségeit, a közvetlen és részvételi demokráciát.

Minden megoldásnak (nem csak az itt javasolt) akkor van esélye, ha a politikacsinálók (pártok, politikusok), s a civil társadalom (érdekképviseltek, civil szervezetek, stb.) képviselői támogatják esetleges előnyeiket felismerve, amely a saját (s a közös) célok megvalósulását is eredményezheti, amit a vita csak segíthet a hibák elkerülésével.